

TARIQ ALI

1968

PACO IGNACIO TAIBO II

ΑΓΡΑ

TARIQ ALI

ΕΦΟΔΟΣ ΣΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

[ΜΑ ΠΟΥ ΠΗΓΕ ΟΛΗ ΑΥΤΗ Η ΟΡΓΗ;]

PACO IGNACIO TAIBO II

ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ, ΜΑ ΔΕΝ ΞΕΧΝΑΜΕ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΣΑΒΒΑΣ ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΙ ΚΡΙΤΩΝ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Δύο σπουδαῖοι συγγραφεῖς, ποù δὲν ἀπεμπόλησαν τὶς ἀρχές τους, σαράντα χρόνια μετὰ σχολιάζουν τὶς ἐξεγέρσεις τοῦ Μαΐου-’Οκτωβρίου 1968 ποù συγκλόνισαν τὸν κόσμον ὅλο καὶ στὶς ὅποιες ἔλαβαν ἐνεργὸ μέρος.

Στήν ίδια σειρά κυκλοφορούν

TARIQ ALI

‘Η σύγκρουση τῶν φονταμενταλισμῶν
Σταυροφορίες, Τζιχάντ καὶ νεωτερικότητα

TARIQ ALI

‘Ο Μπούς στή Βαβυλώνα
‘Η νέα ἀποικιοπόληση τοῦ Ἰράκ

ELIOT WEINBERGER
Τί ἀκούσα γιὰ τὸ Ἰράκ

NOAM CHOMSKY
11/9

ALAIN BADIOU
Περιστάσεις, 1 καὶ 2

EDWARD SAID

‘Ο Φρόντι καὶ οἱ μῆτραι

MICHEL BOUNAN
‘Η λογικὴ τῆς τρομοκρατίας

JACQUES DERRIDA

‘Η τελευταία λέξη τοῦ φασισμοῦ

ANTONIO TABUCCHI
‘Η γαστρίτιδα τοῦ Πλάτωνα

KARL MARX – FRIEDRICH ENGELS

‘Η ἀποικιοκρατία στήν ‘Ασία
‘Αφγανιστάν – Ίδια – Περσία

KARL MARX

‘Εγκώμιο τοῦ ἐργάτηματος

NEW LEFT REVIEW

‘Η ἔλληνικὴ ἔδοση – τ. 1

ANGELA Y. DAVIS

Δημοκρατία χωρίς δεσμά

‘Αμερικανική αὐτοκρατορία, φυλακές
καὶ ἡ ἀνεκτήληση κατάγητη τῆς δουλείας

1968

TARIQ ALI

ΕΦΟΔΟΣ ΣΤΟΝ ΟΥΠΑΝΟ

PACO IGNACIO TAIBO II

ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ,

ΜΑ ΔΕΝ ΕΞΧΑΝΑΜΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

Τὸ κείμενο τοῦ Tariq Ali πρωτοδημοσιεύτηκε, μὲ περικοπές,
στὴν ἀγγλικὴ ἐφημερίδα *Guardian*, στὶς 22 Μαρτίου 2008,
μὲ τὸν τίτλο “Where has all the rage gone ?”.

Τὸ κείμενο τοῦ Paco Ignacio Taibo II πρωτοδημοσιεύτηκε στὴ
μεξικανικὴ ἐφημερίδα *La Jornada*, στὶς 2 Ὁκτωβρίου 2007.

TARIQ ALI

ΕΦΟΔΟΣ ΣΤΟΝ ΟΥΠΑΝΟ

Τίτλοι πρωτότυπων κειμένων:

STORMING THE HEAVENS/CASI 40 AÑOS Y NO SE OLVIDA

ISBN 978 - 960 - 325 - 751 - 6

2008, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ Α.Ε.

Ζωοδόχου Πηγῆς 99, 114 73 'Αθήνα

Τηλ. 210.7011.461 – FAX 210.7018.649

<http://www.agra.gr>, e-mail : info@agra.gr

ΜΙΑ ΘΥΕΛΛΑ σάρωσε τὴν οἰκουμένη τὸ 1968. Ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Βιετνάμ, φύσηξε πάνω ἀπὸ ὅλη τὴν Ἀσία, πέρασε τὶς θάλασσες καὶ τὰ βουνὰ γιὰ νὰ φτάσει στὴν Εὐρώπη καὶ πέρα ἀπὸ αὐτήν. Τὰ σημάδια καὶ τὰ προμηνύματα ὑπῆρχαν ἀπὸ χρόνια πρίν, ἀλλὰ ἡ ταχύτητα μὲ τὴν δοιά ξέσπασε ἡ θύελλα ἥταν πρωτόγνωρη. Κάθε νύχτα ἡ τηλεόραση πρόβαλλε τὸν ἄγριο πόλεμο ποὺ διεξῆγε ἡ Ἀμερικὴ ἐνάντια σὲ μιὰ φτωχὴ χώρα τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἀσίας. Οἱ συσσωρευμένες ἀντιθέσεις τοῦ τηλεοπτικοῦ κοινοῦ ποὺ παρακολουθοῦσε τὶς βόμβες νὰ πέφτουν, τὰ χωριὰ νὰ καίγονται καὶ μιὰ ὄλοκληρη χώρα νὰ ἀποψιλώνεται μὲ ναπάλμ καὶ νὰ ψεκάζεται μὲ παρασιτοκτόνα ὅπως τὸ Agent Orange, πυροδότησαν ἔνα παγκόσμιο κύμα ἐξεγέρσεων, τέτοιο ποὺ δὲν εἶχε σημειωθεῖ ποτὲ ἄλλοτε οὕτε καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανιστεῖ ξανὰ σὲ τέτοια κλίμακα. Ἡ ἀλληλεγγύη

πρὸς τὴν ὑπὸ κομμουνιστικὴν καθοδήγησην ἀντίστασην τῶν Βιετναμέζων ἥταν συνυφασμένη μὲν ἐναὶ σωρὸ προβληματισμοὺς σὲ τοπικὸ ἐπίπεδο. "Αν οἱ Βιετναμέζοι μποροῦσαν νὰ νικήσουν τὸ ἴσχυρότερον κράτος τοῦ κόσμου, τότε κι ἐμεῖς μπορούσαμε νὰ νικήσουμε τοὺς δικούς μας ἀφέντες. Αὐτὴ ἥταν ἡ διάθεση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὰ πιὸ ριζοσπαστικοποιημένα τμῆματα τῆς γενιᾶς τῆς δεκαετίας τοῦ '60.

Τὸ 1966-67 πέρασα ἔξι ἑβδομάδες στὴν Ἰνδοκίνα ἐκπροσωπώντας τὸ Δικαστήριο Μπέρτραντ Ράσσελ γιὰ τὰ Ἐγκλήματα Πολέμου. Στὸ ἡμερολόγιο μου καταγράφονται τὰ ἔξῆς στὶς 29 Ιανουαρίου 1967:

“...”Αρχισε μιὰ νέα ἐπιδρομὴ βομβαρδιστικῶν καὶ ἡ ἐπίσκεψή μας στὴν πόλη I (Θὰν Χόα), προγραμματισμένη γιὰ τὶς 2.30 τὸ ἀπόγευμα, ματαιώθηκε. Διαμαρτύρομαι ἔντονα ὅτι πρέπει νὰ πᾶμε, ἀλλὰ ξαφνικὰ οἱ βόμβες μοιάζουν νὰ πέφτουν δίπλα μας. Τὶς ἀκοῦμε νὰ σκάζουν. "Υποστηρίζω ξανὰ ὅτι πρέπει νὰ πᾶμε γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀποστολή μας: νὰ ἀναφέρουμε τί καὶ πῶς βομβαρδίζεται. Ο δήμαρχος

Βὰν Μπάνγκι ἀρνεῖται νὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ φύγουμε. 'Ο δήμαρχος τῆς Θὰν Χόα μοιάζει ἀνήσυχος. Εἶναι πεπεισμένος ὅτι βομβαρδίζουν τὸ κέντρο τῆς πόλης. Δύο ὥρες ἀργότερα, μετὰ τὴν ἐπιδρομή, ἐπισκεπτόμαστε τὴν πόλη. 'Υποτίθεται ὅτι θὰ φθάναμε στὸ νοσοκομεῖο στὶς 2.30. Στὶς 3 μ.μ. μάθαμε ὅτι αὐτὸ βομβαρδίζόταν. Πολλοὶ ἀσθενεῖς σκοτώθηκαν ἀπὸ τὶς πρῶτες βόμβες. Καθὼς τοὺς μετέφεραν ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο στὸ σταθμὸ πρώτων βοηθειῶν, ἔλαβε χώρα μιὰ νέα ἐπίθεση καὶ ὁ σταθμὸς πρώτων βοηθειῶν διαλύθηκε τελείως... Εἴδαμε σπίτια νὰ σιγοκαίγονται ἀκόμα. 'Η κ. Νγκουγιὲν Θὶ Ντίνχ μόλις ποὺ πρόλαβε νὰ τρέξῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της πρὶν τὸ δεῖ νὰ πυρπολεῖται μέχρι θεμελίων. "Εκλαιγε σιωπηλὰ ὅταν τῆς μίλησα. "Νομίζεις ὅτι θὰ τοὺς συγχωρήσω ποτὲ γιὰ ὅτι μᾶς ἔκαναν; Ποτέ, ποτέ. Πρέπει νὰ τιμωρηθοῦν γι' αὐτά". Διακόσιες κατοικίες καταστράφηκαν. 'Ο Ντάνγκ Μπατάο, ὁ τοπικὸς ὄργανωτικὸς ὑπεύθυνος γιὰ τὸν Ερυθρὸ Σταυρό, κάηκε ζωντανός. 'Η δεσποινὶς Χὸ Θὶ 'Οἀνχ πέθανε ἐπίσης, λίγες μόνο ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ γάμο της. Τὰ προκαί της ἥταν σκορπισμένα, μισοκατεστραμμένα καὶ

μισοκαμένα... 'Αδύνατο νὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς στὴ Δύση τὸ μέγεθος τῆς θανάσιμης ἀγωνίας...»

'Η καταστροφὴ καὶ ὁ καθημερινὸς θάνατος ἀμάχων, κυρίως γυναικόπαιδων, παραμένουν ἀνεξίτηλα χαραγμένα στὴ μνήμη. Πῶς μπορεῖ νὰ ξεχάσει κανεὶς; Τὸ νὰ προπαγανδίζουμε ἐναν κόσμο διαφορετικό, ὅπου θὰ ἥταν ἀπαγορευμένοι οἱ πόλεμοι, καὶ νὰ ἀπαιτοῦμε ἀλληλεγγύη στοὺς Βιετναμέζους, αὐτὸ ἥταν τὸ λογικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ πολλοὺς τῆς γενιᾶς μας. Ὡταν ἔνας ἀγώνας μιᾶς ὀλόκληρης δεκαετίας. Τὸ 2003 οἱ ἄνθρωποι βγῆκαν ξανὰ στοὺς δρόμους στὴν Εύρωπη καὶ στὴν Ἀμερικὴ καὶ σὲ πολὺ μεγαλύτερους ἀριθμοὺς ἀπὸ ὄποτεδήποτε πρὶν γιὰ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐμποδίσουν τὸν πόλεμο στὸ Ίράκ. Τὸ προειδοποιητικὸ χτύπημα κατὰ τῶν πολεμοκαπήλων ἀπέτυχε. "Ελειπε ἀπὸ τὸ κίνημα τὸ σθένος τῶν προκατόχων του. Μέσα σὲ 48 ὥρες εἶχε οὐσιαστικὰ ἐξαφανιστεῖ, ὑπογραμμίζοντας τὸ πόσο ἀλλαξαν οἱ καιροί.

Οἱ ξεσηκωμοὶ τοῦ '68 ἀμφισβήτησαν τὶς δομὲς τῆς ἔξουσίας σὲ Βορρᾶ καὶ Νότο, σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Στὶς χῶρες κάθε ἡπείρου μεταδόθηκε ὁ πόθος τῆς

ἀλλαγῆς. 'Η ἐλπίδα βασίλευε πάνω στὰ πάντα. Τὸν Φεβρουάριο ἐκείνης τῆς χρονιᾶς, οἱ Βιετναμέζοι κομμουνιστὲς ἐξαπέλυσαν τὴν περίφημη ἐπίθεση τοῦ Τέτ (τῆς "Ανοιξης"), χτυπώντας τὰ ἀμερικανικὰ στρατεύματα σὲ ὅλες τὶς σπουδαιότερες πόλεις τοῦ Νοτίου Βιετνάμ. Τὸ μεγαλειώδες φινάλε ἥταν τὸ θέαμα τῶν Βιετναμέζων ἀνταρτῶν νὰ καταλαμβάνουν τὴν ἀμερικανικὴ πρεσβεία στὴ Σαϊγκὸν (Πόλη τοῦ Χὸ Τσὶ Μίνχ σήμερα) καὶ νὰ ὑψώνουν στὴ στέγη της τὴ σημαία τους. 'Αναμφίβολα ἥταν μιὰ ἐπιχείρηση αὐτοκτονίας ἀλλὰ καὶ ἀπίστευτα θαρραλέα. 'Ο ἀντίκτυπος ἥταν ἄμεσος. Γιὰ πρώτη φορὰ ἥπλειονότητα τῶν Ἀμερικανῶν πολιτῶν ἀντιλήφθηκε ὅτι αὐτὸς ὁ πόλεμος δὲν μποροῦσε νὰ κερδηθεῖ. Οἱ φτωχότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἔφεραν τὸ Βιετνάμ μέσα στὴν ἴδια τὴ χώρα τους τὸ ἴδιο ἐκεῖνο καλοκαίρι, μὲ μιὰ ἐξέγερση ἐνάντια στὴν φτώχεια καὶ τὶς διακρίσεις, καθὼς ὅλα τὰ γκέτο τῶν Μαύρων ἐξερράγησαν σὲ κάθε μεγάλη ἀμερικανικὴ πόλη, μὲ τοὺς Ἀφροαμερικανοὺς φαντάρους ποὺ εἶχαν γυρίσει ἀπὸ τὸ μέτωπο νὰ παίζουν προεξάρχοντα ρόλο σὰν ἐλεύθεροι σκοπευτές. 'Εφτὰ χρόνια ἀργότερα, ἐλικόπτερα θὰ ἐκκένωναν τοὺς 'Α-

μερικανούς διπλωμάτες άπό την ίδια στέγη της ίδιας πρεσβείας στη Σαιγκόν, σηματοδοτώντας τη χειρότερη πολιτική ήττα πού ύπεστησαν ποτὲ οι 'Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Αύτοκρατορίες ποτὲ δὲν παίρνουν τὸ μάθημά τους.

Αὕτη ή μοναδική σπίθια ἔβαλε φωτιὰ σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Τὸν Μάρτιο τοῦ 1968, οἱ φοιτητὲς τῆς Ναντὲρ βγῆκαν στοὺς δρόμους καὶ τὸ Κίνημα τῆς 22ας Μαρτίου γεννήθηκε μὲ τοὺς δύο Ντανιέλ (τὸν Cohn-Bendit καὶ τὸν Bensaïd) νὰ ἀμφισβητοῦν τὸν γαλλικὸ λέοντα : τὸν Σάρλ ντε Γκώλ, τὸν ἀπόμακρο, μοναρχικὸ Πρόεδρο τῆς 5ης Δημοκρατίας ποὺ ἀργότερα, σὲ ἔνα παιδαριῶδες ξέσπασμα, θὰ περιέγραψε τὰ γεγονότα σὰν «σκατὰ στὸ κρεβάτι ». Ξεκινώντας μὲ αἰτήματα γιὰ μεταρρυθμίσεις στὸ Πανεπιστήμιο, οἱ φοιτητὲς δὲν ἀργησαν νὰ ἀναλάβουν ἐπαναστατικὴ δράση. Τὸν ἴδιο μήνα μιὰ διαδήλωση τῆς Καμπάνιας γιὰ 'Αλληλεγγύη στὸ Βιετνάμ μπροστὰ στὴν ἀμερικανικὴ πρεσβεία, στὴν πλατεία Grosvenor τοῦ Λονδίνου, κατέληξε σὲ βίαια ἐπεισόδια.

Θέλαμε κι ἐμεῖς νὰ καταλάβουμε τὴν πρεσβεία, σὰν τοὺς Βιετναμέζους, ἀλλὰ ἡ ἔφιππη ἀστυνομία

παρατάχθηκε γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸ προπύργιο. 'Εγιναν συγκρούσεις καὶ ὁ 'Αμερικανὸς γερουσιαστὴς Eugene McCarthy, βλέποντας τὶς εἰκόνες, ζήτησε νὰ μπεῖ τέλος στὸν πόλεμο, ποὺ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔθετε «σὲ διαρκὴ κίνδυνο τὴν πρεσβεία μας στὴν πιὸ φιλικὴ γιὰ μᾶς πρωτεύουσα στὴν Εὐρώπη». Συγκριτικὰ μὲ ἄλλοι (ὅπως τραγουδάει κι ὁ Mick Jagger στὸ "Street Fighting Man") ['Ο ἄνθρωπος ποὺ μάχεται στοὺς δρόμους], δὲν συνέβησαν καὶ πολλὰ πράγματα στὴ Βρετανία τὴ χρονιὰ ἐκείνη: οἱ καταλήψεις στὰ Πανεπιστήμια καὶ οἱ συγκρούσεις στὴν πλατεία Γκρόβενορ δὲν συνιστοῦσαν πραγματικὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴν κυβέρνηση τῶν 'Εργατικῶν πού, ἀν καὶ ὑποστήριζε τὴν 'Αμερική, ἀρνήθηκε νὰ στείλει στρατεύματα στὸ Βιετνάμ. 'Ο πόλεμος μπῆκε στὴν τρίτη καὶ τελευταία φάση του. "Έχοντας βρεθεῖ κάτω ἀπὸ τὴν κατοχὴ τῆς Γαλλίας, ἀργότερα τῆς 'Ιαπωνίας, γιὰ ἔνα σύντομο χρονικὸ διάστημα τῆς Βρετανίας, καὶ ἔπειτα ξανὰ τῆς Γαλλίας, οἱ Βιετναμέζοι ἀνήγαγαν τὶς ἵκανότητές τους γιὰ λαϊκὴ ἀντίσταση σὲ μιὰ μορφὴ τέχνης ποὺ δὲν ἦταν οὔτε χαριτωμένη οὔτε διακοσμητική. Παρὰ τὸ μισὸ ἐκατομ-

μύριο στρατιωτῶν καὶ τὴν πιὸ προχωρημένη στρατιωτικὴ τεχνολογία ποὺ γνώρισε ποτὲ ὁ κόσμος, οἱ ‘Ηνωμένες Πολιτεῖες δὲν μποροῦσαν νὰ νικήσουν τοὺς Βιετναμέζους. Αὐτὸ ἀκριβῶς πυροδότησε ἔνα ἀντιπολεμικὸ κίνημα μέσα στὶς ΗΠΑ μὲ ἵσχυρὸ ἀντίκτυπο στὸν στρατό.’ Εγινε κάτι πολὺ συνηθισμένο τὸ πανὼ ποὺ ἔγραψε «Φαντάροι ἐνάντια στὸν πόλεμο», μὲ δεκάδες χιλιάδες πρώην στρατευμένους νὰ διαδηλώνουν ἔξω ἀπὸ τὸ Πεντάγωνο καὶ νὰ ἐκσφενδονίζουν τὰ παράσημά τους πρὸς τὸ κτίριο.

‘Η ἀλλαγὴ ἐποχῆς ποὺ ἐπῆλθε τὸ 1989 ἔξαπέστειλε διτδύποτε ριζοσπαστικὸ στὸ μουσεῖο τοῦ τρόμου. ‘Ολες οἱ ἐπαναστάσεις καὶ ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες εἶναι πλέον τέρατα, μαζικοὶ ἔξολοθρευτὲς καὶ, βεβαίως, τρομοκράτες. Πόσο ξένη εἶναι ἡ ἐνθουσιώδης πολιτικὴ ὀξύτητα πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς; ‘Η ριζοσπαστικὴ πολιτικὴ καὶ κουλτούρα τοῦ 1968 δὲν ὑπηρετοῦσε τὶς τρέχουσες ἀνάγκες τῶν κυβερνώντων περισσότερο ἀπ’ ὅ,τι ὑπηρετοῦσαν τοὺς κυρίαρχους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Πρέπει νὰ ὑπερασπι-

στοῦμε τὴν αὐτονομία τοῦ παρελθόντος. ‘Η ἔνδοξη δεκαετία 1965-75, τῆς ὅποιας τὸ ἔτος 1968 ἦταν μόνο ἡ κορυφὴ, συγκροτεῖται ἀπὸ τρία συγκλίνοντα σενάρια. ‘Η ἀναμφισβήτητη προτεραιότητα τῆς πολιτικῆς ἦταν τὸ κυρίαρχο χαρακτηριστικὸ ἀλλὰ ὑπῆρχαν καὶ δύο ἄλλα –ἡ σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωση καὶ οἱ μικροεπιχειρήσεις χίππιδων μὲ ἡδονιστικὸ ἀντικείμενο– ποὺ ἄφησαν ἔνα βαθύτερο ἀποτύπωμα. Τὰ πρῶτα δύο θὰ θεωροῦνταν ἀσεβῆ ἀπὸ ἀρκετοὺς ποὺ ἔσπευσαν νὰ ζητήσουν καταφύγιο στὴ θρησκεία. Τὸ τρίτο ἔχει ἐνσωματωθεῖ αἰσίως. ‘Οταν τὸ 1968-69 ἥμουν ἀρχισυντάκτης τοῦ *The Black Dwarf* [Μαύρος Νάνος], κάναμε διαρκεῖς ἐκκλήσεις γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση. Μιὰ μέρα ἔνας χίππης μὲ φόρμα μπήκε στὸ γραφεῖο μας στὸ Σόχο καὶ μᾶς μέτρησε 25 λιγδωμένα πεντόλιρα, μᾶς εὐχαρίστησε ποὺ βγάζαμε τὴν ἐφημερίδα καὶ ἔψυγε. Τὸ ἔκανε αὐτὸ τακτικά, κάθε δεκαπέντε μέρες. Τελικὰ τὸν ρώτησα ποιός εἶναι καὶ ἀν εἶχε κάποιον ἴδιαίτερο λόγο νὰ εἶναι τόσο γενναιόδωρος. Εἶχε ἔνα περίπτερο στὴν ὁδὸ Portobello καὶ ὅσον ἀφορᾶ τὸ γιατί ἦθελε νὰ μᾶς βοηθήσει, ἦταν πολὺ ἀπλό: « ‘Ο καπι-

ταλισμὸς δὲν εἶναι groovy, φίλε μου ». Οὕτε καὶ τώρα εἶναι groovy, εἶναι μάλιστα ἀκόμα χειρότερος.

‘Η δεκαετία τοῦ ’60 ήταν μιὰ ἀπάντηση στὶς ρηχές ψυχροπολεμικὲς δεκαετίες ποὺ ἔσβηγναν καὶ ποὺ ἔδωσαν τὸν τόνον στὴ μέση περίοδο τοῦ τελευταίου αἰώνα. Στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τὸ μακκαρθικὸ κυνήγι μαχισσῶν εἶχε προκαλέσει χάος στὴ δεκαετία τοῦ ’50, προτού ὁ γερουσιαστὴς Joseph R. McCarthy τὸ παρατραβήξει καὶ τὸν διώξουν κακὴν κακῶς. Οἱ συγγραφεῖς ποὺ εἶχαν μπεῖ στὴ μαύρη λίστα μποροῦσαν νὰ δουλέψουν ξανά, παρόλο ποὺ οἱ Rosenberg εἶχαν ἐκτελεστεῖ καὶ δὲν μποροῦσαν πιὰ νὰ γυρίσουν στὴ ζωὴ στὴ Ρωσία, ἐκατοντάδες πολιτικοὶ κρατούμενοι εἶχαν ἀπελευθερωθεῖ, τὰ γκουλάγκ ἔκλειναν καὶ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Στάλιν καταγγέλλονταν ἀπὸ τὸν Χρουστσόφ, καθὼς ἡ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη ριγοῦσε ἀπὸ ἐλπίδες γιὰ γρήγορες μεταρρυθμίσεις. Μάταια ἥλπιζαν.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀνανέωσης διείσδυσε καὶ στὴ σφαίρα τῆς κουλτούρας: τὸ πρῶτο μυθιστόρημα τοῦ Solzhenitsyn δημοσιεύτηκε σὲ συνέχειες στὸ ἐπίσημο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ *Nόρβυ Mīq* καὶ ἔνας νέος

κινηματογράφος ἐπικράτησε στὴν Εὐρώπη: οἱ διαφορὲς στὸ περιεχόμενο καὶ τὸ ὑφος δὲν μποροῦσαν νὰ κρύψουν μιὰ κοινὴ κινηματογραφικὴ γλώσσα. Παρόλα αὐτά, ἡ λογοκρισία παρέμενε, καὶ ὅχι μόνο στὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία, ὅπου κυβερνοῦσαν οἱ εύνοούμενοι τοῦ NATO φασίστες Φράνκο καὶ Σαλαζάρ. Τὸ μυθιστόρημα ‘Ο ἐραστὴς τῆς λαίδης Τσάτερλον τοῦ D. H. Lawrence, γραμμένο τὸ 1928, πρωτοδημοσιεύτηκε ἐπίσημα στὴ Βρετανία τὸ 1960. Οἱ ἐκδότες (Penguin) δικάστηκαν γιὰ πορνογραφία ἀπὸ βρετανικὸ δικαστήριο καὶ τελικὰ ἀπαλλάχθηκαν ἐπειτα ἀπὸ μιὰ δραματικὴ δίκη ποὺ κράτησε ἑβδομάδες. Τότε τὸ βιβλίο δημοσιεύτηκε στὴν πλήρη μορφή του καὶ πούλησε δύο ἑκατομμύρια ἀντίτυπα. ‘Η ὄμοφυλοφιλία στὴ Βρετανία ἀποποιηκοποιήθηκε μόλις τὸ 1967.

Στὴ Γαλλία, ὁ ὑπαρξιστὴς φιλόσοφος Jean-Paul Sartre βρισκόταν στὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἐπιρροῆς του. Οἱ ἀπόψεις του ἀρχισαν τώρα νὰ διαταράσσουν τὴ στείρα ἀντιπαράθεση μέσων καὶ σκοπῶν ποὺ τόσο ἀγαποῦσαν οἱ ἀπολογητὲς τοῦ σταλινισμοῦ. ‘Ο Σάρτρ ύποστήριζε ὅτι δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ προετοι-

μάσουμε τὴν εὐτυχία τοῦ αὔριο μὲ τίμημα τὴν ἀδικία, τὴν καταπίεση καὶ τὴν ἀθλιότητα τοῦ σήμερα. Αὐτὸ ποὺ ἀπαιτοῦνταν ἦταν νὰ γίνουν βελτιώσεις τώρα ποὺ θὰ προετοίμαζαν τὸ δρόμο πρὸς τὸ μέλλον. 'Ο σοσιαλισμὸς πρέπει νὰ ὄριστεῖ μὲ ὄρους ἐλευθερίας καὶ δημιουργίας. 'Η κριτικὴ ποὺ ἀσκησε στοὺς ἔγελιανοὺς καὶ τοὺς μαρξιστὲς ὅτι οἰκοδομοῦσαν μιὰ διαλεκτικὴ τῆς Ἰστορίας ποὺ ἀγνοοῦσε τὴν Κίνα, τὴν Ἰαπωνία καὶ τὴν Ἰνδία, περιοχὲς τοῦ κόσμου ποὺ εἶχαν πενήντα αἰῶνες ἴστορίας πίσω τους, φαίνεται σήμερα ἀπίστευτα διορατική. Γιὰ τὸν Σάρτρο ἡ πρώτη ἐνδεχομενικότητα τῆς ἴστορίας ἦταν ἡ δημογραφία, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπινων ὄντων ποὺ τὴν ἔβαζαν σὲ κίνηση. Καὶ δὲν ἦταν μόνος του.

"Ἐνας ζωογόνος πολιτικός, πολιτιστικός καὶ πνευματικός πυρετὸς θάμπωνε τὸν κόσμο. Ὡς σὰν κάποιος νὰ κοιτάζει τὴν νύχτα τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ τὸν βλέπει πλημμυρισμένο ἀπὸ κομῆτες καὶ πεφταστέρια. Τὸ παραμύθι ἔχει εἰπωθεῖ πολλὲς φορὲς καὶ σὲ πολλὲς γλῶσσες. "Οταν μιὰ ἐπανάσταση ἥττηθεῖ, τότε ὅλα τὰ γνωρίσματά της, καλὰ καὶ κακά, βουλιάζουν μαζί της, ἀλλὰ τὸ 1968 ἀρνεῖται νὰ πεθάνει.

'Ο πόθος γιὰ ἐπανεγγραφὴ τῆς Οὐτοπίας στὸ χάρτη ἐνὸς παγκοσμιοποιημένου κόσμου παραμένει ἵσχυρός. 'Η Γαλλία ἔξερράγη τελικὰ ἀπὸ τὸν Μάιο ὃς τὸν Ἰούνιο ἐκείνης τῆς χρονιᾶς, μεταμορφώνοντας τὸ καλοκαίρι τοῦ '68 σὲ μιὰ ἀσυνήθιστα ἀξέχαστη καὶ ὅμορφη ἐποχή. 'Έτοιμάζαμε τὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ Μαύρου Νάνου ὅταν τὸ Παρίσι ξεσηκώθηκε στὶς 10 Μαΐου. 'Ο Jean-Jacques Lebel, ὁ ἀνταποκριτής μας στὸ Παρίσι, μᾶς τηλεφωνοῦσε πνιγμένος στὰ δακρυγόνα καὶ μᾶς ἔδινε ραπόρτο κάθε λίγες ὥρες. Μᾶς εἶπε :

"Ἐνας γνωστὸς Γάλλος σχολιαστὴς τοῦ ποδοσφαίρου, ποὺ στάλθηκε στὸ Καρτιέ Λατέν γιὰ νὰ καλύψει τὰ νυχτερινὰ γεγονότα, ἀνέφερε : « Τώρα τὰ CRS (τὰ MAT) ἐπιτίθενται, διαλύουν ὁδοφράγματα - Θεὲ καὶ Κύριε ! Γίνεται μάχη. Οἱ φοιτητὲς ἀντεπιτίθενται, μπορεῖς νὰ ἀκούσεις τὸν ὄρυμαγδὸ - τὰ CRS ὑποχωροῦν. Τώρα ἀνασυντάσσονται, ἔτοιμάζονται νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ πάλι. Οἱ κάτοικοι πετάνε ἀντικείμενα ἀπὸ τὰ παράθυρα κατὰ τῶν CRS - Θεέ μου ! 'Η ἀστυνομία ἀνταπαντᾶ καὶ ρίχνει δακρυγόνα στὰ παράθυρα τῶν διαμερισμάτων... » 'Ο παραγωγὸς τοῦ ραδιοφώνου

τὸν διακόπτει: « Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλήθεια αὐτό, δὲν κάνουν τέτοια πράματα τὰ CRS! » « Κι ἐγὼ σοῦ λέω αὐτὸ ποὺ βλέπω » ἀπαντᾶ ὁ ἀνταποκριτής καὶ ἡ φωνή του σωπαίνει. Τὸν κόβουν στὸν ἄέρα.

‘Η ἀστυνομία ἀπέτυχε νὰ ἀνακαταλάβει τὸ Καρτιέ Λατέν, ποὺ τώρα ἔχει μετονομαστεῖ « Συνοικία τοῦ ἡρωικοῦ Βιετνάμ ». Τρεῖς μέρες ἀργότερα ἔνα ἐκατομμύριο ἄνθρωποι κατέλαβαν τοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ ἀπαιτώντας νὰ μπεῖ τέλος στὴ διαφθορὰ καὶ γημίζοντας τοὺς τοίχους μὲ συνθήματα ὅπως: « Διαφυλάξτε τὴ συλλογικὴ φαντασία », « Κάτω ἀπὸ τὸ λιθόστρωτο ὑπάρχει ἡ ἀκρογιαλιά », « "Οταν τὸ δάχτυλο δείχνει τὸ φεγγάρι ὁ ΗΛΙΘΙΟΣ κοιτάζει τὸ δάχτυλο », « Τὰ κατανάλωτικὰ ἀγαθὰ εἶναι τὸ ὅπιο τοῦ λαοῦ », « 'Η Ἐπανάσταση εἶναι ἡ ἕκσταση τῆς Ιστορίας ». Ο Eric Hobsbawm γράφει στὸν *Μαῦρο Νάνο*:

Γνωρίζουν ὅτι οἱ ἐπίσημοι μηχανισμοὶ ἀντιπροσώπευσής τους -οἱ ἐκλογές, τὰ κόμματα κλπ.- εἶχαν καταντήσει ἔνα σύνολο διακοσμητικῶν θεσμῶν ποὺ ἐκτελοῦν ἀνούσιες τελετές. Δὲν τοὺς ἀρέσει αὐτὸ - ἀλλὰ μέχρι πρόσφατα δὲν ἥζεραν πῶς νὰ ἀντιδρά-

σουν... Αὐτὸ ποὺ ἀποδεικνύει ἡ Γαλλία εἶναι πῶς ὅταν κάποιος δεῖξει στὸν λαὸ ὅτι δὲν εἶναι ἀνίσχυρος, τότε ἵσως ἀρχίσει νὰ δρᾶ ξανά.

Συζητούσαμε στὴν ἐφημερίδα πότε θὰ ἔφευγα γιὰ τὸ Παρίσι, ὅταν πῆρα ἔνα μεταμεσονύκτιο τηλεφώνημα. ’Ακούω μιὰ ἀλλοιωμένη φωνὴ νὰ μοῦ λέει: « Δὲν ξέρετε ποιός εἴμαι ἀλλὰ μὴ φύγετε ἀπὸ τὴ χώρα μέχρι νὰ συμπληρώσετε πέντε χρόνια ἐδῶ. ’Αλλιῶς δὲν θὰ σᾶς ἀφήσουν νὰ ἐπιστρέψετε ». ’Εκεῖνες τὶς μέρες ἡ βρετανικὴ ὑπηκοότητα γιὰ κάποιον πολίτη τῆς Κοινοπολιτείας ἀποκτῶνταν αὐτόματα ἐπειτα ἀπὸ πέντε χρόνια διαμονῆς. Διάφοροι ὑπουργοὶ τῆς κυβέρνησης τῶν ’Εργατικῶν συζητοῦσαν δημόσια γιὰ τὸ ἐὰν ἐπρεπε νὰ μὲ ἀπελάσουν, καὶ φίλοι μας δικηγόροι μοῦ ἐπιβεβαίωσαν ὅτι δὲν ἐπρεπε νὰ φύγω. ’Ο Clive Goodwin, ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ μας, ἔθεσε βέτο στὸ ταξίδι μου καὶ πῆγε ὁ ἴδιος. ’Εγὼ πῆγα ἔναν χρόνο ἀργότερα γιὰ νὰ βοηθήσω στὴν ἐκλογικὴ ἐκστρατεία τοῦ Alain Krivine στὶς προεδρικὲς ἐκλογές, ἀλλὰ ἐπειτα ἀπὸ ἔνα μεγάλο συλλαλητήριο στὴν Τουλούζη, ἡ γαλλικὴ ἀστυνο-

μία περικύκλωσε τὸ ἀεροπλάνο μόλις αὐτὸ προσγειώθηκε στὸ Ὀρλύ. « Ἐλπίζω νὰ εἶναι γιὰ σένα κι ὅχι γιὰ μένα » μουρμούρισε ὁ Κριβίν. Ἡταν γιὰ μένα. Εἶχε διαταχθεῖ ἡ ἀπέλασή μου ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ ἡ ἀπαγόρευση νὰ ἐπισκεφθῶ τὴ χώρα ἵσχυσε μέχρι τὴν ἐκλογικὴ νίκη τοῦ Φρανσουά Μιττεράν πολλὰ χρόνια ἀργότερα.

Μολονότι τὰ πράγματα δὲν ἔξελίχθηκαν σὲ ἐπανάσταση, ἡ Γαλλία συγκλονίστηκε ἀπὸ τὰ συμβάντα. Ὁ Ντὲ Γκώλ, ἔχοντας μιὰ αἰσθηση τῆς Ἰστορίας, ἔξέταζε τὸ ἐνδεχόμενο νὰ κάνει πραξικόπημα, ἀλλὰ ἔβαλε στὴ θέση του τὸν ὑπουργὸ Ἐσωτερικῶν ὅταν ἐκεῖνος πρότεινε νὰ συλλάβουν τὸν Σάρτρ. « Δὲν μπορεῖς νὰ φυλακίσεις τὸν Βολταῖρο » τοῦ ἀπάντησε.

Τὸ γαλλικὸ παράδειγμα ἥταν μεταδοτικό, προκαλώντας ἀνησυχίες τόσο στοὺς γραφειοκράτες τῆς Μόσχας ὥσο καὶ στὶς κυρίαρχες ἐλίτ τῆς Δύσης. « Ἐνας ἄναρχος καὶ ἀπειθαρχος λαὸς ἐπρεπε νὰ τιθασευτεῖ. Ὁ Robert Escarpit, ἔνας ἀνταποκριτὴς τῆς *Monde*, ἔγραψε στὶς 23 Ιουλίου 1968:

“Ἐνας Γάλλος ποὺ ταξιδεύει στὸ ἔξωτερικὸ αἰσθάνεται νὰ ἀντιμετωπίζεται λιγάκι σὰν νὰ ἀναρρώνει ἀπὸ κάποιον κακοήθη πυρετό. Γιά πεῦτε μας, πῶς ξέσπασε τὸ κακὸ μὲ τὰ ὄνδοφράγματα; Ποιά ἥταν ἡ θερμοκρασία στὶς πέντε ἡ ὥρα τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Μαΐου; Τὸ γκωλικὸ φάρμακο χτυπάει πράγματι τὴν ἀρρώστια στὴ ρίζα; Υπάρχει κίνδυνος ὑποτροπῆς;... Υπάρχει, ὅμως, μιὰ ἐρώτηση ποὺ σπανίως τίθεται, ἵσως ἐπειδὴ ἡ ἀπάντηση προκαλεῖ τρόμο. Ἄλλὰ κατὰ βάθος ὁ καθένας θὰ ἥθελε νὰ μάθει, ἀπὸ ἐλπίδα ἢ ἀπὸ φόβο, ἐὰν ἡ ἀρρώστια εἶναι μεταδοτική.

Μιὰ δεκαετία πρὶν ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, ὁ Βολταῖρος εἶχε παρατηρήσει ὅτι « Ἰστορία εἶναι τὰ ψέματα πάνω στὰ ὄποια συμφωνοῦμε ». Κατόπιν, δὲν ὑπῆρχε καὶ πολλὴ συμφωνία γιὰ ὅτιδήποτε. Ἡ συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ 1968 ἀναβίωσε πρόσφατα ἀπὸ τὸν Νικολά Σαρκοζύ, ποὺ κομπορρημούσε ὅτι ἡ νίκη του στὶς προεδρικὲς ἐκλογὲς τῆς περσινῆς χρονιᾶς θὰ ἥταν τὸ τελευταῖο καρφὶ στὸ φέρετρο τοῦ '68. Ἡ ἀπάντηση ἥθε σὰν καταπέλτης ἀπὸ τὸν Γάλλο φιλόσοφο Alain Badiou, ὅταν, μὲ ὄλοφάνερα δηκτικὸ τόνο, συνέκρινε τὸν νέο Πρόεδρο τῆς

Δημοκρατίας μὲ τοὺς Βουρβόνους τοῦ 1815 καὶ μὲ τὸν στρατάρχη Pétain στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου. Εἰχαν μιλήσει κι αὐτοὶ γιὰ φέρετρα καὶ καρφιά.

«Ο Μάγης τοῦ 1968 ἐπέβαλε σὲ ὅλους μας τὸν πνευματικὸν καὶ ἡθικὸν σχετικισμὸν» δήλωσε ὁ Σαρκοζύ. «Οἱ κληρονόμοι τοῦ Μάγη τοῦ '68 ἐπέβαλαν τὴν ἰδέα ὅτι δὲν ὑπῆρχε πιὰ καμιὰ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ καλὸν καὶ τὸ κακό, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος, τὴν ὄμορφιὰν καὶ τὴν ἀσχήμιαν. Η κληρονομιὰ τοῦ Μάγη τοῦ '68 εἰσήγαγε τὸν κυνισμὸν στὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτικήν».

Κατηγόρησε τὴν κληρονομιὰ τοῦ Μάγη τοῦ '68 ἀκόμα καὶ γιὰ ἀνήθικες ἐπιχειρηματικές πρακτικές: τὴν λατρείαν τοῦ χρήματος, τὸ βραχυπρόθεσμο κέρδος, τὴν κερδοσκοπίαν καὶ τὶς καταχρήσεις τοῦ χρηματιστικοῦ καπιταλισμοῦ.

Η ἐπίθεση τοῦ Μάγη τοῦ '68 στοὺς ἡθικοὺς κανόνες συνέβαλε στὴν «ἐξασθένηση τῆς δεοντολογίας τοῦ καπιταλισμοῦ, προετοιμάζοντας τὸ ἔδαφος γιὰ τὸν ἀδίστακτο καπιταλισμὸν ποὺ μοιράζει χρυσὰ ἀλεξίπτωτα σὲ ἀχρεῖα ἀφεντικά». "Ετσι ἡ γενιά τοῦ '60 φαίνεται ως ὑπεύθυνη γιὰ τὴν Enron, τὸν μεγιστάνα

τοῦ Τύπου Conrad Black, τὴν κρίση τῶν ἐπισφαλῶν ἐνυπόθηκων δανείων τῆς ἀγορᾶς ἀκινήτων, τὴν Northem Rock, τοὺς διεφθαρμένους πολιτικούς, τὴν ἀπελευθέρωση τῶν τιμῶν, τὴ δικτατορία τῆς «έλευθερης ἀγορᾶς», γιὰ μιὰ κουλτούρα φιμωμένη ἀπὸ τὸν ξετσίπωτο καιροσκοπισμό.

Ήταν τὰ ὄνειρα καὶ οἱ ἐλπίδες τοῦ 1968 μονάχα τρελές φαντασιώσεις; "Η μήπως ἥταν ἡ σκληρὴ Ἰστορία αὐτὴ ποὺ κατέπνιξε κάτι νέο ποὺ πήγαινε νὰ γεννηθεῖ; Οἱ ἐπαναστάτες -ούτοπικοὶ ἀναρχικοί, ὀπαδοὶ τοῦ Φιντέλ, τροτσιστὲς κάθε εἴδους, ὅλων τῶν ἀποχρώσεων μαοϊκοὶ κλπ.- ἥθελαν ὀλόκληρο τὸ δάσος. Οἱ φιλελεύθεροι καὶ οἱ σοσιαλδημοκράτες ἔμεναν καθηλωμένοι σὲ μεμονωμένα δέντρα. Μᾶς προειδοποιοῦσαν ὅτι τὸ δάσος ἥταν ἀποπροσανατολισμός, πολὺ ἀχανὲς καὶ ἀδύνατο νὰ τὸ δρίσει κανείς, ἐνῶ τὸ δέντρο ἥταν ἔνα κομμάτι ξύλο ποὺ μποροῦσε νὰ ταυτοποιηθεῖ, νὰ καλλιεργηθεῖ, νὰ βελτιωθεῖ καὶ νὰ φτιάξεις μ' αὐτὸν μιὰ καρέκλα ἢ ἔνα τραπέζιον ἢ ἔνα κρεβάτι. Τώρα, ὅμως, καὶ τὸ δέντρο ἔχει ἐξαφανιστεῖ.

«Εἶστε σὰν τὸ ψάρι ποὺ βλέπει τὸ δόλωμα ἀλλὰ ποτὲ τὸ ἀγκίστρι» τοὺς κοροϊδεύαμε μὲ τὴ σειρά

μας. Γιατί πιστεύαμε –και ἀρκετοὶ ἀπὸ μᾶς συνεχίζουμε νὰ πιστεύουμε— ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἀνθρώπων δὲν πρέπει νὰ μετριέται μὲ τὴν ὑλική τους περιουσία ἀλλὰ μὲ τὴν ἴκανότητά τους νὰ ἀλλάξουν τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων — τῶν φτωχῶν καὶ μὴ προνομιούχων· ὅτι χρειάζεται ἡ οἰκονομία νὰ ρυθμιστεῖ καὶ νὰ ἀναδιοργανωθεῖ σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντα τῶν πολλῶν καὶ ὅχι τῶν λίγων, καὶ ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ λειτουργήσει χωρὶς δημοκρατία. Πάνω ἀπ’ ὅλα πιστεύαμε στὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου. Τὰ γεγονότα τοῦ 1968, πέρα ἀπ’ ὅλα τ’ ἄλλα, ἦταν καὶ μιὰ ἐλεγεία γιὰ τὴν τυπογραφικὴ ἐπανάσταση.

“Ενα ἐλευθεριακὸ φυλλάδιο ποὺ δημοσίευσαν Γάλλοι φοιτητὲς τὸ 1968 ἔπλεκε τὸν ὕμνο τοῦ γραπτοῦ λόγου:

Προκηρύξεις, ἀφίσεις, φυλλάδια, λέξεις στοὺς δρόμους, κάπειρες λέξεις: δὲν θέλουν νὰ σου ἐπιβληθοῦν χάριν τῆς ἀποτελεσματικότητας... Ἀνήκουν στὴν ἀπόφαση τῆς παρούσας στιγμῆς. Ἐμφανίζονται, ἔχαφανίζονται. Δὲν λένε τὰ πάντα, ἀντίθετα, καταστρέφουν τὰ πάντα· εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ πάντα. Δροῦν, σκέφτονται ἀποσπασματικά. Δὲν ἀφήνουν ἵχη...

Σὰν ἔνας λόγος πάνω σὲ τοίχους, γράφονται κάτω ἀπὸ αἴσθημα ἀνασφάλειας, ἐπικοινωνοῦν κάτω ἀπὸ ἀπειλής, μεταφέρουν μαζί τους τὸν κίνδυνο, διαβάνουν μαζί μὲ τους διαβάτες ποὺ περνοῦν μπροστά τους, χάνονται ἡ ἀκόμα καὶ λησμονοῦνται...

Στὴν Πράγα, ἐπίσης, φτιάχτηκαν πολλὲς προκηρύξεις καὶ ντοκουμέντα. Ἀναθεωρητικοὶ κομμουνιστὲς –πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς ἥρωες τῆς ἀντιφασιστικῆς ἀντίστασης στὴ διάρκεια τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου— εἶχαν διακηρύξει, νωρίτερα ἐκείνη τὴν ἀνοιξη, ἔναν «σοσιαλισμὸ μὲ ἀνθρώπινο πρόσωπο».

‘Η χώρα ζοῦσε σὲ ἔναν πυρετὸ συζητήσεων καὶ ἀντιπαραθέσεων μέσα ἀπὸ τὸν κρατικὸ Τύπο καὶ τὴν τηλεόραση. Ο στόχος τοῦ Alexander Dubček καὶ τῶν ὑποστηρικτῶν του ἦταν ὁ ἐκδημοκρατισμὸς τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Ἡταν τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς μιὰ σοσιαλιστικὴ δημοκρατία καὶ τὸ ἔβλεπαν αὐτὸ καὶ ἡ Μόσχα καὶ ἡ Οὐώσινγκτον. Στὶς 21 Αὐγούστου, οἱ Ρῶσοι ἔστειλαν τὰ τάνκς νὰ συντρίψουν τὸ κίνημα τῶν μεταρρυθμίσεων. Σὲ κάθε δυτικοευρωπαϊκὴ πρωτεύουσα ξέσπασαν ἐκδηλώσεις δια-

μαρτυρίας. 'Ο κίτρινος Τύπος στή Βρετανία πάντα μᾶς κατηγορούσε ότι είμαστε « πράκτορες τῆς Μόσχας » και δύντας ένιωσε έκπληξη όταν έμεις κάναμε πορεία στή σοβιετική πρεσβεία, καταγγέλλοντας τὴν εἰσβολή μὲ σκληρὰ λόγια καὶ καίγοντας όμοιώματα τοῦ ύπερφίαλου Σοβιετικοῦ ήγέτη Leonid Brezhnev. 'Αργότερα ό 'Αλεξάντερ Σολτζενίτσου θὰ παρατηρούσε ότι ή σοβιετική εἰσβολή στήν Τσεχοσλοβακία ήταν γι' αὐτὸν ή τελευταία σταγόνα ποὺ έκανε τὸ ποτήρι νὰ ξεχειλίσει. Καταλάβαινε τώρα ότι τὸ σύστημα δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ μεταρρυθμιστεῖ ἀπὸ τὰ μέσα ἀλλὰ ότι ἔπρεπε νὰ ἀνατραπεῖ. Δὲν ήταν ό μόνος. Οἱ γραφειοκράτες τῆς Μόσχας ἔβαλαν τὴν τελικὴ σφραγίδα στή δική τους τύχη.

Τὸν 'Οκτώβριο, Μεξικανοὶ φοιτητὲς κατέλαβαν τὰ δικά τους πανεπιστήμια, ἀπαιτώντας νὰ τεθεῖ τέρμα στήν καταπίεση καὶ τὴ μονοκομματικὴ κυριαρχία. 'Ο στρατὸς ἀνακατέλαβε τὰ πανεπιστήμια, παραμένοντας στοὺς χώρους τους γιὰ ἀρκετοὺς μῆνες, ὥστε εἰπώθηκε εἰρωνικὰ ότι πρόκειται γιὰ τὸν πιὸ καλο-

σπουδασμένο στρατὸ στὸν κόσμο. "Οταν οἱ φοιτητὲς πλημμύρισαν τοὺς δρόμους, σφαγιάστηκαν λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἄφιξη τῆς ὀλυμπιακῆς φλόγας. Κάποιοι ἀπὸ τοὺς χρυσοὺς καὶ ἀργυροὺς Ἀφροαμερικανοὺς ὀλυμπιονίκες, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀληλεγγύη τους, ὕψωσαν τὴ γροθιά τους, μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ αὐτὸ καιρετισμὸ τοῦ κινήματος τῆς Μαύρης Δύναμης (Black Power).

Κι ὑστερα, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1968, ἐξερράγη τὸ Πακιστάν. Οἱ φοιτητὲς στράφηκαν ἐνάντια στὸν κρατικὸ μηχανισμὸ μιᾶς διεφθαρμένης καὶ παρακμάζουσας στρατιωτικῆς δικτατορίας ποὺ τὴν ύποστήριζαν οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες (ἀκούγεται σὰν κάτι γνώριμο ;). Μαζί τους ἐνώθηκαν ἐργάτες, δικηγόροι, δημόσιοι ὑπάλληλοι, πόρνες καὶ ἄλλα κοινωνικὰ στρώματα καί, παρ' ὅλη τὴν ἄγρια καταστολή (έκατοντάδες σκοτώθηκαν), ή πάλη κλιμακώθηκε σὲ ἔνταση καὶ ἀνέτρεψε τὸν στρατάρχη Ayub Khan.

"Οταν τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1969 ἐπισκέφτηκα τὸ Πακιστάν, ή χώρα βρισκόταν σὲ κατάσταση πλή-

ρους ἀναστάτωσης. Ή διάθεση ἦταν χαρμόσυνη. Μιλώντας σὲ συγκεντρώσεις σὲ ὅλη τὴν χώρα μαζὶ μὲ τὸν ποιητὴ Habib Jalib, συναντοῦσα μιὰ ἀτμόσφαιρα πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη στὴν Εὐρώπη. Ἐδῶ ἡ κατάληψη τῆς ἔξουσίας δὲν φαινόταν κάτι τόσο ἀπόμακρο. Ἡ νίκη ὁδήγησε στὶς πρῶτες γενικὲς ἐκλογὲς στὴν ἴστοριά τῆς χώρας. Οἱ Βεγγαλέζοι ἔθνικιστὲς στὸ Ἀνατολικὸ Πακιστάν ἀπέσπασαν τὴν πλειοψηφία, γεγονὸς ποὺ ἡ ἐλίτ καὶ οἱ πολιτικοὶ κλειδιὰ ἀρνήθηκαν νὰ τὸ ἀποδεχτοῦν. Ὁ αἰματηρὸς ἐμφύλιος πόλεμος ὁδήγησε στὴ στρατιωτικὴ ἐπέμβαση τῆς Ἰνδίας, δίνοντας τέλος στὸ παλιὸ Πακιστάν. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς αἰματηρῆς καισαρικῆς ἦταν νὰ γεννηθεῖ τὸ Μπανγκλαντές.

Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ μοιάζουν οὐτοπικὰ σήμερα καὶ ὁρισμένοι, γιὰ τοὺς ὅποίους τότε ὁ Μάνης τοῦ '68 δὲν ἦταν ἀρκετὰ ριζοσπαστικός, ἔχουν τώρα ἀγκαλιάσει τὸ παρὸν καὶ, ὅπως τὰ μέλη τῶν ἀρχαίων αἵρεσεων ποὺ εὔκολα μετακινοῦνταν ἀπὸ τὴν τελετουργικὴ ἀκολασία στὴν ἐγκράτεια, βλέπουν πλέον κάθε εἰδους

σοσιαλισμὸ σὰν τὸν ὄφι ποὺ ἔβαλε σὲ πειρασμὸ τὴν Εὔα στὸν Παράδεισο.

Οἱ θυγατέρες τῆς Εὔας ἔκαναν τὴ δικὴ τους πορεία. Τὸ 1949, δημοσιεύτηκε στὴ Γαλλία τὸ πρωτόπροτο ἔργο τῆς Simone de Beauvoir *Tὸ δεύτερο φύλο* καὶ ἔγινε πηγὴ ἐμπνευσῆς γιὰ μιὰ νέα γενιὰ γυναικῶν. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1966, ἡ Juliet Mitchell ἔριξε τὴ δεύτερη ὁμοβροντία. Τὸ πολυσέλιδο δοκίμιο της *Γυναικεῖς*: *'H πιὸ μακρόχρονη ἐπανάσταση δημοσιεύτηκε στὸ New Left Review καὶ ἔγινε ἀμέσως σημεῖο ἀναφορᾶς, μὲ τὴν ἐναρκτήρια παράγραφο νὰ συνοψίζει τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ γυναικεῖς:*

'Η κατάσταση τῶν γυναικῶν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴ ὅποιασδήποτε ἄλλης κοινωνικῆς ὁμάδας. Κι αὐτὸ γιατὶ δὲν εἶναι ἔνας ἀριθμὸς ἀπομονωμένων μονάδων ἀλλὰ μισὴ δλότητα: τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Οἱ γυναικεῖς εἶναι μοναδικὲς καὶ ἀναντικαταστατεῖς· συνεπῶς δὲν μποροῦν νὰ τὶς ἐκμεταλλεύονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ συμβαίνει μὲ ὅλες κοινωνικὲς ὁμάδες. Εἶναι θεμελιακῆς σημασίας γιὰ τὸ ἀνθρώπινο εἶδος καὶ παρ' ὅλα αὐτά, στοὺς οἰκονομικούς, κοι-

νωνικούς καὶ πολιτικούς ρόλους τους εἶναι περιθωριοποιημένες. Ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς –τὸ νὰ εἶσαι θεμελιακῆς σημασίας καὶ ταυτόχρονα περιθωριοποιημένη— ἀπέβη μοιραῖος γι' αὐτές. Μέσα στὸν κόσμο τῶν ἀνδρῶν, ἡ θέση τους συγχρίνεται μὲ τὴ θέση μιᾶς καταπιεσμένης μειονότητας: ὑπάρχουν, ὅμως, καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν ἀνδρῶν. Ἡ μία κατάσταση δικαιώνει τὴν ἄλλη καὶ ἀποκλείει τὴ διαμαρτυρία. Στὴν ἀνεπτυγμένη βιομηχανικὴ κοινωνία, ἡ δουλειὰ τῶν γυναικῶν εἶναι περιθωριακὴ μόνο σὲ σχέση μὲ τὴν ὅλη οἰκονομία. Παρ' ὅλα αὐτὰ μέσα ἀπὸ τὴν ἐργασία ἄλλαζει ὁ ἀνδρας τὶς φυσικὲς συνθῆκες καὶ συνεπῶς παράγει τὴν κοινωνία... Ἄλλα στὶς γυναικεὶς προσφέρεται τὸ δικό τους σύμπταν: ἡ οἰκογένεια. "Οπως καὶ ἡ ἴδια ἡ γυναίκα, ἡ οἰκογένεια ἐμφανίζεται σὰν φυσικὸ ἀντικείμενο, στὴν πραγματικότητα, ὅμως, εἶναι πολιτισμικὸ δημιούργημα. Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ ἀναπόφευκτο σχετικὰ μὲ τὴ μορφὴ ἢ τὸ ρόλο τῆς οἰκογένειας, ὅπως δὲν ὑπάρχει καὶ γιὰ τὸ χαρακτήρα ἢ τὸ ρόλο τῶν γυναικῶν... Παραδόξως καὶ οἱ δύο ἔξυμνοῦνται σὰν ἴδεωδη. Ἡ «ἄληθινὴ» γυναίκα καὶ ἡ «ἄληθινὴ» οἰκογένεια εἶναι εἰκόνες εἰρήνης καὶ πληρότητας: στὴν

πραγματικότητα, μπορεῖ καὶ οἱ δύο νὰ εἶναι τόποι βίας καὶ ἀπόγνωσης.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1968, οἱ Ἐμερικανίδες φεμινίστριες διέκοψαν τὸ διαγωνισμὸ γιὰ τὴ Μίς Κόσμος στὸ Ἀτλάντικ Σίτυ, ρίχνοντας τὴν πρώτη ντουφεκιὰ ἐνὸς κινήματος γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς γυναικας ποὺ θὰ ἄλλαζε τὴ ζωὴ τῶν γυναικῶν ἀπαιτώντας ἀναγνώριση, ἀνεξαρτησία καὶ μιὰ ἵση φωνὴ σὲ ἐναν ἀνδροκρατούμενο κόσμο. Ὁ τύπος τοῦ σεξιστῆ σοσιαλιστῆ τῆς Νότιας Ἐμερικῆς, ποὺ κλείδωνε τὴ γυναίκα του γιὰ νὰ τὴν ἐμποδίσει νὰ πάρει μέρος σὲ ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας τῶν γυναικῶν στὴ Διεθνὴ Μέρα τῆς Γυναικας, ἔγινε πιὰ κάτι τὸ σπάνιο. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἐκπλήρωση τῶν τριῶν λειτουργιῶν τους –νὰ προσφέρουν σὲξ ὅποτε τὸ ἥθελε ὁ ἀνδρας, νὰ γεννοῦν παιδιά καὶ νὰ τὰ μεγαλώνουν ἐνῷ ὁ ἀνδρας θὰ δούλευε– δὲν γινόταν πιὰ ἀποδεκτή. Ὁ Μαῦρος Νάνος, στὸ ἔξωφυλλό του, τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1969, ἀφιέρωνε τὴ χρονιὰ στὶς γυναικεὶς. Τὸ μήνυμα, ὅμως, ἀπὸ τὸ ἐμπνευσμένο φεμινιστικὸ κάλεσμα στὰ ὅπλα τῆς Sheila Rowbotham, τὸ ἔχασε ὁ χίππης γραφίστας ποὺ

έφτιαχνε τὴ σελίδα μας. "Εβαλε τὰ προσεχτικὰ δουλεμένα λόγια τῆς Σήλα πάνω σὲ δύο πλούσια στήθη. Έτσι χρειάστηκε ν' ἀποχωριστοῦμε καὶ τὸν χίππη καὶ τὰ στήθη. Στὸ μεταξύ, καθὼς γράφονται ὅλα αὐτά, ἡ καθηγήτρια Ρόουμπόθαμ, διακεκριμένη ἐπιστήμων σήμερα, ἀπειλεῖται ἀπὸ τοὺς φρικαλέους, γκρίζους λογιστές τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μάντσεστερ. Δὲν ἔχουν ἵδεα ποιά εἶναι καὶ πασχίζουν ἀπεγνωσμένα νὰ τὴν ξεφορτωθοῦν. Ή ὑποστήριξη ποὺ ἔχει ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς ἐπιβεβαιώνει τὶς μικροδιαχειριστικὲς προκαταλήψεις τοῦ ἴδρυματος. Βρισκόμαστε σήμερα σὲ μιὰ ἐποχὴ μὲ πανεπιστήμια μαζικῆς παραγωγῆς, ὅπου διασημότητες πληρώνονται περιουσίες ὄλοκληρες γιὰ νὰ διδάσκουν ὅχτω ὥρες τὴν ἑβδομάδα ἐνῶ πραγματικοὶ λόγιοι πετιοῦνται στὰ σκουπίδια.

Καὶ ναί, ὑπῆρχε καὶ ἡ Ἀρχὴ τῆς Ἡδονῆς. Οὔτε συζήτηση ὅτι ἡ δεκαετία τοῦ '60 ἦταν ἡδονοθηρική, ἀν καὶ μὲ τρόπο πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς ἐνσωματωμένης καὶ ἐμπορευματοποιημένης σημερινῆς ἐκδοχῆς. Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὸν σημάδευε μιὰ ρήξη

μὲ τὸν ὑποκριτικὸ πουριτανισμὸ τῆς δεκαετίας τοῦ '40 καὶ τοῦ '50, ὅταν λογοκριτὲς τοῦ κινηματογράφου ἀπαγόρευαν σὲ παντρεμένα ζευγάρια νὰ μοιράζονται τὸ νυφικὸ κρεβάτι μπροστὰ στὸ φακό, ἐνῶ ἦταν ὑποχρεωτικὸ νὰ φοροῦν πιτζάμες. Οἱ ριζοσπαστικὲς ἀνακατατάξεις ἔθεσαν ὑπὸ ἀμφισβήτηση ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς περιορισμούς. Πάντοτε ἔτσι γινόταν.

Στὸ προεικονιστικὸ Λονδίνο τοῦ 18ου αἰώνα, οἱ σεξουαλικοὶ πειραματισμοὶ χρειάζονταν τὴν κάλυψη ἀπὸ σχισματικὲς ἐκκλησίες, ὅπως ἐκείνη τῶν εὐφάνταστων Μοραβιανῶν καὶ τῶν ἐξωπραγματικῶν ὀπαδῶν τοῦ Swedenborg (γιὰ τοὺς ὅποίους «ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ Θεῖο» ἐκφραζόταν καλύτερα μὲ τὴν «ἐκσφενδόνιση σπέρματος») : καὶ οἱ δύο κήρυσσαν τὶς ἀρετὲς τοῦ συνδυασμοῦ τῆς θρησκευτικῆς μὲ τὴ σεξουαλικὴ ἐκσταση. Τὰ σεξουαλικὰ ὅργια ἦταν ἐνα σύνθετες γνώρισμα τοῦ μοραβιανοῦ τελετουργικοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ ὅποιο ἡ ἐρωτικὴ διείσδυση ἦταν κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ ψηλάφισμα τῶν πληγῶν στὰ πλευρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ο William Blake καὶ ὁ κύκλος του συμμετεῖχαν μὲ πάθος σ' αὐτὰ καὶ ὀρισμένοι ἀπὸ τοὺς πίνακές του ποὺ περιέγραφαν αὐτὸν τὸν κόσμο λογο-

κρίθηκαν στὸν καιρό τους. Ἐλπίζω ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ προκαλέσει ὑπερβολικὸ σὸν στὸν παλιό μου φίλο Tony Benn καὶ σὲ ἄλλους ποὺ τραγουδοῦν ἀθῶα τὴν « Τερουσαλήμ » χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνονται τὸ κρυφό της νόημα :

Φέρε τὸ τόξο μου μὲ τὸ φλεγόμενο χρυσάφι
Φέρε τὰ βέλη μου τοῦ πόθου!
Φέρε τὴ λόγχη μου!

Ξέσπασαν ἐπίσης κινήματα ἀπελευθέρωσης τῶν δμοφυλοφίλων μὲ ἀκτιβιστὲς ποὺ διεκδικοῦσαν νὰ καταργηθοῦν ὅλοι οἱ δμοφυλοφοβικοὶ νόμοι καὶ ὄργανώνονταν πορεῖες Ὁμοφυλοφιλικῆς Περηφάνιας (Gay Pride), ἐμπνευσμένες ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν 'Αφροαμερικανῶν γιὰ ἵσα δικαιώματα καὶ μαύρη περηφάνια. "Ολα τὰ κινήματα μάθαιναν τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Οἱ κατακτήσεις τοῦ κινήματος τῶν γυναικῶν, τῶν δμοφυλοφίλων καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, ποὺ σήμερα θεωροῦνται δεδομένες, χρειάστηκε νὰ κερδήθονται μὲ μάχες στοὺς δρόμους ἐνάντια σὲ ἔχθρους ποὺ διεξήγαγαν τὸν δικό τους « πόλεμο κατὰ τῶν φρικιῶν ».

Ἡ Ἰστορία σπάνια ἐπαναλαμβάνεται ἀλλὰ ὁ ἀπόγχος της ποτὲ δὲν σκορπίζεται. Πάρτε γιὰ παράδειγμα τὸν Ἀμερικανὸ ποιητὴ Thomas McGrath, ὁ ὄποῖος στὰ μέσα τοῦ προηγούμενου αἰώνα ὑπεράσπισε τὸν ριζοσπαστισμὸ τῆς δεκαετίας τοῦ '20 καὶ τοῦ '30 ἐνάντια στοὺς κυνικοὺς καὶ τοὺς λάτρεις τῶν τετελεσμένων γεγονότων ποὺ κυριαρχοῦσαν στὴν κομφορμιστικὴ καὶ ψυχροπολεμικὴ δεκαετία τοῦ '50. Τὸ ποίημά του *Γράμμα σὲ ἔναν φανταστικὸ φίλο παραμένει εὔστοχο σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴ δεκαετία τοῦ '60:*

Μεγάλα λόγια κι εὔκολο νὰ τὰ περιγελάσεις.
Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι, ούτε ἥταν ποτὲ τὸ ζήτημα.
Τὸ πραγματικὸ ζήτημα ἥταν ἡ γενναιοφυχία, ἡ
ἔλπιδα ποὺ καρτεροῦσε,
ἡ φανερὴ καὶ ἀληθινὴ ἐπιθυμία νὰ δημιουργήσουν
μὲ τὸ καλό.
Τώρα, σὲ ἔνα ἄλλο φθινόπωρο, καθὼς δεχόμαστε
ξανὰ
τὸ ἀρχαῖο παγερὸ σκότος, ἡ πάχνη πέφτει πάνω
στοῦ κήπου μου τὰ οὐράνια συντρόμμα.
Πάνω στὴν ἔλπιδα μου.
Πάνω

στοὺς γενναιόψυχους νεκροὺς τοῦ καιροῦ μου.
Τώρα, στοὺς παγεροὺς δρόμους,
ἀκούω τὸ κυνηγητὸ καὶ τὴ μακρόσυρτη βροντὴ¹
τοῦ χρήματος –

‘Ο μακρινὸς ἀπόγοχος ἦρθε στ’ αὐτιά μου τὸ φθινόπωρο τοῦ 2004, ὅταν βρισκόμουν στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες γιὰ μιὰ σειρὰ διαλέξεων ποὺ συνέπιπτε μὲ τὴν καμπάνια ἐπανεκλογῆς τοῦ Μπούς. Σὲ μιὰ μεγάλη ὀντιπολεμικὴ συγκέντρωση στὸ Madison, ἐντόπισα τὸν ἄμεσο ἀπόγοχο τοῦ ’68 βλέποντας ἓνα οὐτοπικὸ αὐτοκόλλητο ποὺ ἔγραφε: « Ἰράκ στὰ ἀραβικὰ σημαίνει Βιετνάμ ». ‘Ο ὑπεύθυνος γιὰ τὰ ἡχητικὰ στὴν αἴθουσα, ἓνας γενειοφόρος Μεξικανο-αμερικανός, μὲ πλησίασε καὶ μοῦ ψιθύρισε μὲ περηφάνια στὸ αὐτὶ ὅτι ὁ γιός του, ἓνας εἰκοσιπεντάχρονος πεζοναύτης, μόλις εἶχε ἐπιστρέψει ἀπὸ τὸν τόπο τοῦ καθήκοντος στὴν πολιορκημένη Ἰρακινὴ πόλη Φαλούτζα, θέατρο φρικαλέων σφαγῶν ἀπὸ τὴ μεριά τῶν Ἀμερικανῶν στρατιωτῶν, καὶ ὅτι θὰ ἐρχόταν νὰ μιλήσει στὴ συγκέντρωση. Δὲν τὸ ἔκανε ἀλλὰ ἤρθε καὶ μᾶς βρῆκε ἀργότερα μαζὶ μὲ ἓνα

ζευγάρι φίλων του. Μποροῦσε νὰ δεῖ ὅτι ἡ αἴθουσα ἦταν ἀσφυκτικὰ γεμάτη μὲ ἀκτιβιστές ἐνάντια στὸν πόλεμο καὶ τὸν Μπούς.

‘Ο νεαρὸς Τζ., μὲ χαρακτηριστικὴ ἐμφάνιση πεζοναύτη καὶ φουσκωμένους μῆς, μιλοῦσε μὲ ἥσυχη φωνὴ τονίζοντας τὶς λέξεις καθὼς ἀφηγοῦνταν ἴστορίες καθήκοντος καὶ γενναιότητας. Τὸν ρώτησα γιατί πῆγε καὶ στρατολογήθηκε στὸ Σῶμα τῶν Πεζοναυτῶν. Τὸ πρόσωπό του συσπάστηκε ἀλλὰ ἀπάντησε ἐμπιστευτικά :

Δὲν ὑπῆρχε ἄλλη ἐπιλογὴ γιὰ ἀνθρώπους σὰν κι ἐμένα. ‘Εὰν ἔμενα ἐδῶ θὰ σκοτωνόμουν στὸ δρόμο ἡ θὰ τέλειωνα τὴν ζωὴ μου ὡς ἰσοβίτης σὲ κάποια φυλακή. Τὸ Σῶμα τῶν Πεζοναυτῶν μοῦ ἔσωσε τὴ ζωὴ. Μὲ ἐκπαίδευσαν, μὲ φρόντισαν καὶ μὲ ἔκαναν ἄλλον ἀνθρωπο. “Αν πέθαινα στὸ Ιράκ, τουλάχιστον θὰ μὲ εἶχε σκοτώσει ὁ ἔχθρός. Στὴ Φαλούτζα τὸ μόνο ποὺ σκεφτόμουν ἦταν πῶς θὰ ἔμεναν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς οἱ ἄνδρες ποὺ εἶχα ὑπὸ τὶς διαταγές μου. Αὐτὸ εἶναι ὅλο κι ὅλο. Τὰ περισσότερα παιδιά ποὺ διαδηλώνουν γιὰ τὴν εἰρήνη δὲν ἔχουν προβλήματα ἐδῶ. Πᾶνε στὸ κολέγιο, διαδηλώνουν καὶ σύντομα τὰ ξεχνᾶνε ὅλα,

ἀφοῦ βροῦν καλοπληρωμένες δουλειές. Δὲν εἶναι τόσο εύκολα τὰ πράγματα γιὰ ἀνθρώπους σὰν κι ἐμένα. Νομίζω ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει ὑποχρεωτικὴ θητεία. Γιατί νὰ βρίσκονται ἐκεῖ πέρα μονάχα τὰ φτωχόπαιδα; Ἀπὸ ὕσους πεζοναῦτες ἔχω γνωρίσει, μόνο τέσσερις-πέντε εἶναι πωρωμένοι μὲ τὴν ἀμερικανικὴ σημαία. Οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ μᾶς κάνουμε μιὰ δουλειά, τὴν κάνουμε καλὰ καὶ ἐλπίζουμε νὰ ξεφύγουμε τελικὰ χωρὶς νὰ σκοτωθοῦμε τὴν ὥρα τῆς δράσης η νὰ τραυματιστοῦμε.

Συζητούσαμε κοντὰ μιὰ ὥρα ἐνῶ αὐτὸς ρουφοῦσε τὸ νερὸ μὲ τὶς κανάτες. Εἶχα παγώσει βλέποντας μὲ πόση εύκολία ἔδειχνε νὰ ἔχει ἀφομοιώσει τὸν κώδικα τῶν πεζοναυτῶν κι ὅμως, δὲν μποροῦσα παρὰ νὰ νιώθω ὅτι κάτω ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὁ ἴδιος καὶ οἱ φίλοι του στρατιῶτες γνωρίζαν μιὰ διαφορετικὴ ἐμπειρία. "Εβραζαν ἀπὸ ὄργη καὶ ἀπελπισία ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔνιωθαν τελείως ξένοι ἀπέναντι μας.

Αργότερα ὁ Τζ. κάθισε σὲ ἔναν σοφά ἀνάμεσα σὲ δύο πιὸ ἡλικιωμένους ἀνδρες. Σύντομα ἀνακάλυψε ὅτι καὶ οἱ δυό τους ἦταν πρώην πολεμιστές. Αριστερά του ἦταν ὁ Will Williams, ἔξήντα χρονῶν, γεννη-

μένος στὸ Μισισίπι. Κατατάχθηκε ἀπὸ τὰ δεκαεφτά του στὸν στρατό, ἡ μάνα του εἶχε ὑπογράψει τὰ χαρτιὰ γιὰ νὰ φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἡταν ἔνας ἐξέγερμένος νέος ποὺ ἀρνιόταν νὰ δεχτεῖ τὶς διακρίσεις καὶ τὶς ρατσιστικὲς προσβολές. Ἡταν σίγουρος ὅτι ἀν δὲν εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ Μισισίπι, ἡ Κοὐ Κλούξ Κλὰν ἡ κάποια ἄλλη ρατσιστικὴ συμμορία θὰ τὸν εἶχε σκοτώσει. Νωρίτερα μοῦ εἶχε πεῖ κι αὐτὸς ὅτι ὁ στρατὸς « μοῦ ἔσωσε τὴ ζωή ». "Τστερα ἀπὸ μιὰ στάση στὴ Γερμανία, τὸν ἔστειλαν στὸ Βιετνάμ καὶ κατέληξε νὰ κάνει δύο θητεῖες. Τραυματίστηκε στὴ μάχη καὶ παρασημοφορήθηκε μὲ τὸ μετάλλιο τῆς Πορφυρῆς Καρδιᾶς καὶ δύο χάλκινα ἀστρα, καθὼς καὶ τὸ σπουδαιότερο παράσημο ποὺ ἔδινε τὸ καθεστῶς ἀνδρεικέλων στὸ Νότιο Βιετνάμ. Βρισκόμουν ἀκόμα ἐκεῖ « ὅταν μέσα μου ἀρχισε κάτι νὰ ἀλλάζει », ύστερα ἀπὸ μιὰ ἐξέγερση μαύρων φαντάρων στὸν Κόλπο τοῦ Καμράνη ποὺ διαμαρτύρονταν γιὰ τὸν ρατσισμὸ μέσα στὸν ἀμερικανικὸ στρατό.

Ο Daniel Ellsberg, ὁ διαφωνῶν ἀπὸ τὸ Στέητ Ντητάρτμεντ ποὺ ἔφερε στὸ φῶς τὰ « Ἐγγραφα τοῦ Πενταγώνου » -ἀποκαλύπτοντας τὰ ψέματα ποὺ

ζέλεγαν γιὰ νὰ παρασύρουν νέους στὸν πόλεμο—, ἔπαιξε ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴ μεταστροφή του. "Επειτα ἀπὸ μιὰ δύσκολη περίοδο «ἀναπροσαρμογῆς», ὁ Οὐίλλιαμς, ποὺ εἶχε μελετήσει μόνος του, διάβασε σὲ βάθος γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν ἱστορία. Καταλαβαίνοντας ὅτι «μᾶς εἴπαν ψέματα ξανά», αὐτὸς καὶ ἡ Ντότ, ἡ σαραντατριάχρονη συντρόφισσά του, ἀποφάσισαν ὅτι δὲν μποροῦσαν νὰ κρατήσουν μέσα τους τὴν ἀντίθεσή τους στὸ πόλεμο τοῦ Ιράκ. Πήραν μέρος στὸ ἀντιπολεμικὸ κίνημα ἀπὸ τὴν ἔναρξή του, ὑψώνοντας μαζί καὶ τὶς φωνές τους ποὺ τραγουδοῦσαν χορωδιακὰ γκόσπελ στὶς συγκεντρώσεις καὶ τὶς διαδηλώσεις, μαζὶ καὶ σ' αὐτὴ ποὺ μίλησα κι ἐγώ. Στὰ δεξιὰ τοῦ Τζ. καθόταν ὁ Clarence Kailin, ἐνενήντα χρονῶν ἐκεῖνο τὸ καλοκαίρι καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς λίγους ἐπιζῶντες τοῦ Τάγματος Ἀβραὰμ Λίνκολν, ποὺ πολέμησε μὲ τὴν πλευρὰ τῶν Δημοκρατικῶν στὸν Ἰσπανικὸ ἐμφύλιο πόλεμο. Ἡταν καὶ αὐτὸς δραστήριος στὸ κίνημα ἐνάντια στὸν πόλεμο τοῦ Ιράκ.

Στὰ μέσα τοῦ Γενάρη τοῦ 1937, ἐγὼ καὶ ἄλλοι πέντε συντοπίτες μου, ἀπὸ τὴν Πολιτεία τοῦ Οὐισκόνσιν,

ἀποφασίσαμε νὰ πᾶμε νὰ βοηθήσουμε στὴν ὑπεράσπιση τῆς Δημοκρατίας. Στὰ διαβατήριά μας μπῆκε ἡ σφραγίδα ὅτι «δὲν ἴσχύουν γιὰ ταξίδι στὴν Ἰσπανία». "Ετοι, ἐπειδὴ φοβόμαστε μὴ συλληφθοῦμε, τὸ ταξίδι μας ἐγινε μὲ μεγάλη μυστικότητα – τὸ κρατήσαμε μυστικὸ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὶς οἰκογένειές μας. "Ημουν ὀδηγὸς φορτηγοῦ, στὴ συνέχεια στὸ Πυροβολικὸ καὶ γιὰ ἔνα μικρὸ διάστημα τραυματιοφορέας. Εἰδα τὴν ἀγριότητα τοῦ πολέμου ἀπὸ κοντά. 'Απὸ τοὺς πέντε ἀπὸ τὸ Οὐισκόνσιν ποὺ ἥρθαν μαζὶ μου στὴν Ἰσπανία, δύο σκοτώθηκαν... 'Αργότερα ἐγινε τὸ Βιετνάμ· ὅμως αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ παιδιά μας πέθαναν γιὰ λάθος ἀνθρώπους. Τώρα ἔχουμε τὸ Ιράκ. Εἶναι πραγματικὸ αἷσχος ἀλλὰ πιστεύω ἀκόμα ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἔμφυτη καλοσύνη στοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅτι αὐτὴ θὰ κάνει πολλοὺς νὰ ἔρθουν σὲ ρήξη μὲ τὸ ἀνάξιο παρελθόν.

Τὸ 2006, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἀκόμα θητεία, ὁ Τζ. δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ δεχτεῖ καμιὰ δικαιολογία γιὰ τὸν πόλεμο. Θαύμαζε τὴ Cindy Sheehan καὶ τὴν ὁργάνωση «Οἰκογένειες Στρατιωτῶν Ἐνάντια στὸν Πόλεμο», τὴν πιὸ συνεπή, δραστήρια καὶ ἀποτελεσμα-

τική ἀντιπολεμική ὄργάνωση στὶς 'Ηνωμένες Πολιτεῖες.

Ἡ κατάρρευση τοῦ «κομμουνισμοῦ» τὸ 1989 (ἀραγε πῶς θὰ γιορταστεῖ αὐτὴ ἡ ἐπέτειος τὸ 2009;) δημιούργησε τὴ βάση γιὰ μιὰ νέα κοινωνικὴ συμφωνία, τὴ Συναίνεση τῆς Οὐώσινγκτον, ὅπου ἡ ἀπελευθέρωση τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ ἴδιωτικοῦ κεφαλαίου σὲ μέχρι τώρα ἀπρόσιτα σ' αὐτὸ πεδία κοινῆς ὡφέλειας θὰ γίνει ὁ κανόνας παντοῦ, καθιστώντας παρωχημένη τὴν παραδοσιακὴ σοσιαλδημοκρατία καὶ ἀπειλώντας τὶς ἵδιες τὶς δημοκρατικὲς διαιδικασίες.

Κάποιοι ποὺ κάποτε ὄνειρεύονταν ἔνα καλύτερο μέλλον, ἀπλῶς τὰ παράτησαν. Ἄλλοι ἐνστερνίστηκαν ἔνα πικρότερο ἀξίωμα : ἀν δὲν ξεμάθεις, δὲν θὰ κερδίσεις [λογοπαίγνιο : unless you relearn you won't earn]. Ἡ γαλλικὴ διανόηση, ἡ ὅποια ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ μετὰ εἶχε ἀναδείξει τὸ Παρίσι σὲ κατεξοχὴν πολιτικὸ ἔργαστήριο τῆς οἰκουμένης, σήμερα προπορεύεται στὴν ὑποχώρηση σὲ ὅλα τὰ μέτωπα. Οἱ ἀποστάτες κατέχουν πόστα σὲ κάθε δυτικοευρωπαϊκὴ κυβέρνηση ὑπερασπιζόμενοι τὴν ἐκ-

μετάλλευση, τοὺς πολέμους, τὴν κρατικὴ τρομοκρατία καὶ τὴ νεοαποικιοκρατικὴ κατοχὴ ἃλλοι πάλι, συνταξιοῦχοι πιὰ τῆς ἀκαδημαϊκῆς ζωῆς, συσσωρεύουν ἀντιδραστικὲς σκουριὲς στὴν «μπλογκόσφαιρα» τοῦ Διαδικτύου, ἐπιδεικνύοντας σήμερα τὸν ἕδιο ζῆλο μὲ τὸν ὅποιο χτυποῦσαν κάποτε τὶς ἀντίπαλες φράξιες τῆς ἀκρας Ἀριστερᾶς. Κι αὐτό, πάλι, δὲν εἶναι κάτι τὸ καινούργιο. Τὸ ἐξέφρασε πολὺ καλὰ ὁ Shelley ὅταν ἐπέπληγτε τὸν Wordsworth, ὁ ὅποιος, ἀφοῦ πρωτύτερα εἶχε καλωσορίσει τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, στὴ συνέχεια ὑποχώρησε σὲ ἔναν βουκολικὸ εἰδυλλιακὸ συντηρητισμό :

Στὴν ἔντιμη πενία σου ἐπλεκει ἡ φωνή σου
Τραγούνδια γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ λευτεριά,
Τὰ ἄφησες πιὰ καὶ μ' ἄφησες καὶ μένα νὰ πενθῶ
Γι' αὐτὸ ποὺ ἥσον κάποτε κι ἐπαφες νά 'σαι τώρα.

[Τὰ ἀπομνημονεύματα ἀπὸ αὐτὴν τὴν περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Τάρικ "Αλι ὑπάρχουν στὸ βιβλίο *Streetfighting Years: An Autobiography of the Sixties* (Τὰ χρόνια τῶν ὀδομαχιῶν : Μιὰ ἀντοβιογραφία τῆς δεκαετίας τοῦ '60), ἐκδόσεις Verso.]

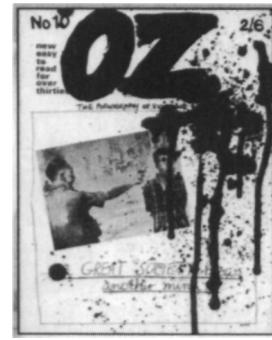
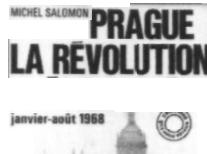
Η Vanessa Redgrave και ο Tariq Ali σε διαδήλωση κατά του πολέμου του Βιετνάμ στο Λονδίνο το 1968.

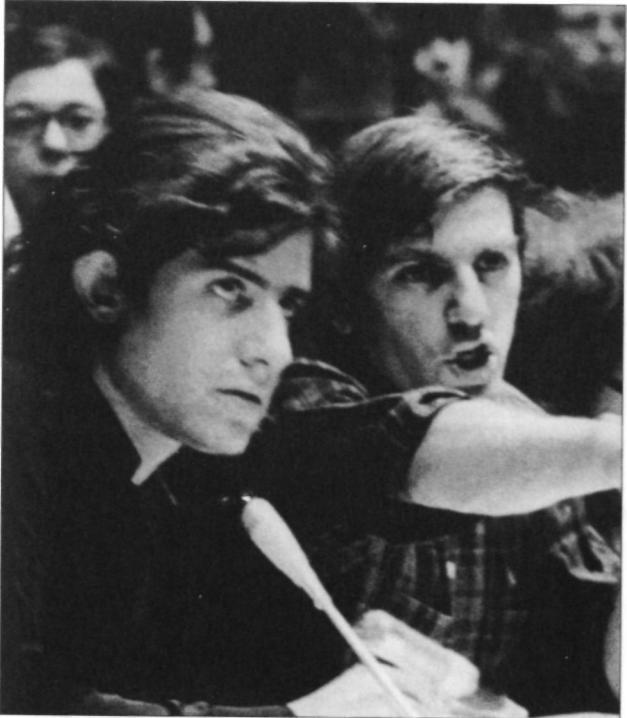
Βερολίνο, 18 Μαρτίου 1968: Διεθνής διαδήλωση έναντιν του πολέμου του Βιετνάμ. Από δεξιά πρός άριστερά: Romain Goupil και Alain Krivine (JCR, Γαλλία) και Rudi Dutschke (SDS, Γερμανία).

Κατάληψη στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης, 16 Μαρτίου 1968: Συγκρούσεις φοιτητών και ακροδεξιών ύπό την καθοδήγηση του G. Almirante και του G. Caradonna. "Ενας άπο τους ήγέτες του φοιτητικού κυνήματος, ο Oreste Scalzone, πληγώνεται σοβαρά.

Έντυπα της έποχης με έξωφυλλα για την είσβολη των σοβιετικών τάκις στην Πράγα, στις 21 Αύγουστου 1968, και τόν πόλεμο στο Βιετνάμ.

Στις 11 Απριλίου 1968 ό Rudi Dutschke (1940-1979), άντιπροσωπος της Γερμανικής Σοσιαλιστικής Φοιτητικής "Ενωσης (SDS) και κυρίαρχη μορφή της έξι ακούνοβουλευτικής άντιπολιτευσης (APO), δέχεται πυροβολισμούς και τραυματίζεται σοβαρά στὸν έγκεφαλο. Έπιβιώνει σὲ ἀσχημη κατάσταση ὕστερα ἀπὸ πολύωρη ἐγχείρηση. Πολλοὶ ἀπέδωσαν εὐθύνη στὶς ἐφημερίδες τοῦ Alex Springer, ποὺ ἐπὶ μῆνες ἔξαπέλυαν μύδρους ἐναντίον τοῦ «Κόκκινου Ρούντι» καὶ τῶν φοιτητικῶν ταραχῶν.

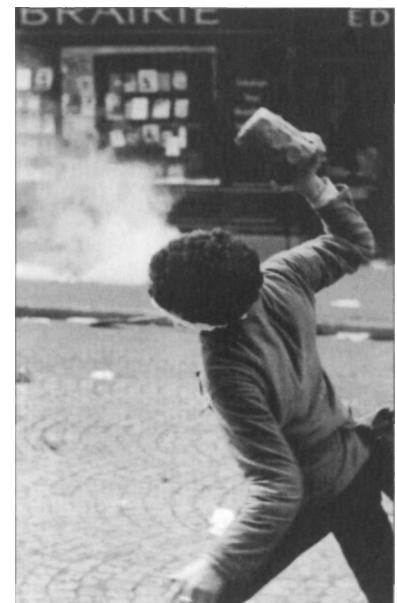
Ο Daniel Cohn-Bendit στὸ ἀμφιθέατρο τῆς Σορβόννης στὶς 6 Μαΐου 1968. Ἀργότερα ἡ γαλλικὴ κυβέρνηση διέταξε τὴν ἀπέλασή του ἀπὸ τὴ Γαλλία. Τὰ πανώ ἔγραφαν ὑποστηρικτικά γιὰ τὸν Κόν-Μπεντίτ: «Εἴμαστε ὡλοὶ 'Εβραῖοι καὶ Γερμανοί» καὶ «Νὰ σταματήσει ἡ ἀπέλαση τῶν ξένων συντρόφων μας». Ο συντηρητικὸς Τύπος ἔγραψε: «Ἀρκετὰ μὲ τοὺς λυσσασμένους κόκκινους! Τί πειμένουμε γιὰ νὰ ἀπελάσουμε τὸν Γερμανὸ Κόν-Μπεντίτ, ἀρχιγγὸ τῶν κομμάντος τῶν βανδάλων;»

Παρίσι, άρχις Μαΐου 1968: Τα CRS (MAT) στο Καρτιέ Λατέν.

Συγκρούσεις διαδηλωτών και CRS έξω από τη Σορβόνη.

Νύχτα της 7ης Μαΐου 1968, στο Καρτιέ Λατέν: 475 συλλήψεις, 850 τραυματίες.

Πάνω : Στις 18 Μαΐου 1968, σκηνοθέτες μποϊκοτάρουν τό φεστιβάλ των Καννών, με άφορμή τὰ γεγονότα τῆς Σορβόννης και τὴν ἀπαγόρευση προβολῆς τῆς ταινίας *La Religieuse* τοῦ J. Rivette, βασισμένης στὸ ὅμωνυμο μυθιστόρημα τοῦ Diderot. Στὴ φωτογραφίᾳ ἀπὸ δεξιὰ ὁ L. Malle, ὁ R. Polanski, ὁ F. Truffaut, ὁ J.-L. Godard καὶ ὁ C. Lelouch. Ἐπίσης συμμετεῖχεν ὁ C. Chabrol, ὁ Y. Robert, ὁ J.-P. Léaud καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Κάτω : 'Ο Γκοντάρ συλλαμβάνεται ἀπὸ τὰ CRS ἐνώ κινηματογραφοῦσε τὴ διαδήλωση τῆς *République / Denfert-Rochereau* στὸ Παρίσι, στις 14 Μαΐου 1968.

Μάιος '68 : Κλοιόδες τρῶν CRS έξω από τὸ Καρτιέ Λατέν, κοντά στὴ Σορβόννη,

Στήλη Πόλη του Μεξικού, οι ταραχές μαθητών λυκείου και φοιτητῶν θά διαρκέσουν άπό τὸν Ἰούλιο ὡς τὶς 2 Ὁκτωβρίου 1968, περίοδος ποὺ θὰ μείνει στὴν ιστορία ὡς «el 68». Ο στρατός καταλαμβάνει τὰ πανεπιστήμια. Ἡ κυβέρνηση ἐνόψει τῆς ἔναρξης τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στὶς 12 Ὁκτωβρίου, δηλώνει ὅτι «ἐὰν οἱ νέοι δὲν ὑποχωροῦν, εἶναι ἐπειδὴ θέλουν νὰ βλάψουν τὴ γιορτὴ τῶν μεγάλων». Ἀκολουθοῦν αἱματηρές συγκρούσεις. Στὶς 2 Ὁκτωβρίου δεκάδες νεκροὶ καὶ ἑκατοντάδες τραυματίες εἴναι ὁ ἀπολογισμὸς τῆς ἐπίθεσης τοῦ στρατοῦ στοὺς διαδηλωτὲς στὴν Πλατεία τῶν Τριῶν Πολιτισμῶν.

Στὶς 17 Ὁκτωβρίου 1968, οἱ Ἀμερικανοὶ ἀθλητὲς Tommie Smith καὶ John Carlos, πρῶτος καὶ τρίτος, ἀντίστοιχα, στὰ 200 μέτρα στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες τοῦ Μεξικού, διαμαρτύρονται γιὰ τοὺς φυλετικοὺς διαχωρισμοὺς στὶς ΗΠΑ, ὑψώνοντας τὴ γαντοφορεμένη γροθιά τους κατὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν μεταλλίων, καὶ δηλώνοντας ἔτσι τὴν ὑποστήριξή τους στὸ κίνημα τῶν Μαύρων Πλαθήρων. Τιμωροῦνται ἀπὸ τὴν Ὀλυμπιακὴ Ἐπιτροπὴ μὲ ἀφίρεση τῶν μεταλλίων καὶ ἀποκλεισμό.

PACO IGNACIO TAIBO II

ΣΑΡΑΝΤΑ ΞΠΟΝΙΑ ΜΕΤΑ,

ΜΑ ΔΕΝ ΞΕΧΝΑΜΕ

ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ἐπανέλαβα ἀρχετὲς φορὲς τὴ δική μου ἐκδοχὴ γιὰ τὸ κίνημα τοῦ 1968. Ζορίζω τὴ μνήμη, ξύνω τὶς ἀναμνήσεις, ἐπιχειρῶ νὰ δώσω ἑρμηνεῖες, δρισμούς. Μίλησα σὲ μιὰ ἀγορά, σὲ μιὰ ἔκθεση βιβλίων στὴν κεντρικὴ πλατεία τοῦ Τλαλπάν, σ' ἓνα σχολεῖο. Ὁ προβλεπόμενος χῶρος ξεχειλίζει ἀπὸ κόσμο, ὑπάρχονν πολλοὶ ποὺ κάθονται στὸ πάτωμα, ἄλλοι εἶναι ὅρθιοι στὶς πίσω θέσεις. Λάμπονν τὰ μάτια τοῦ ἀκροατηρίου. Ὅχι λόγῳ τῆς ρητορικῆς μου ἀλλὰ ἐπειδὴ καλῶ ἓνα φάντασμα.

Ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ μὲ ἔκπλήσσει τὸ ἐνδιαφέρον, ἡ ἐπιμονὴ τῆς μνήμης, ἡ ἔλξη ἀπὸ τὸ πρόσφατο παρελθόν.

Ανάμεσα στοὺς παρόντες ὑπάρχουν μερικοὶ βετεράνοι. Βλέπω μακριὰ τὸν «Τσέ», ποὺ τώρα πουλάει ἔκπαιδευτικὰ παιχνίδια. Ἡταν πρωταγωνιστής, τὶς

πρώτες μέρες του κινήματος, στή σπουδαία μάχη για νὰ φύγουν οι γραφειοκράτες ἀπὸ τὴν ἡγεσία του κινήματος στή Νομικὴ Σχολὴ του Αὐτόνομου Πανεπιστημίου του Μεξικοῦ (UNAM). "Επειτα ἔκανε καὶ φυλακή. Υπάρχει μιὰ πρώην φοιτήτρια τῆς Πρέπτα ποὺ ἔγινε δασκάλα στήν πρωτοβάθμια ἐκπαίδευση· μιλῶ καὶ σ' ἓνα ζευγάρι γιατροὺς ποὺ σπούδαζαν Ἰατρικὴ στήν UNAM· ἀναγνωρίζω ἐναν ἀπὸ τοὺς ἡγέτες του κινήματος στήν Voca 7 καὶ πολὺ χαίρομαι ποὺ τὸν βλέπω χαμογελαστό.

Πόσων χρόνων πρέπει νὰ εῖναι τώρα ἔνας βετεράνος τοῦ '68; "Οχι κάτω ἀπὸ πενηνταπέντε. Καὶ τότε θὰ εῖσαι μίνι βετεράνος καὶ θὰ ἥσουν δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε ὅταν ξέσπασε τὸ κίνημα, ὅπως ὁ Λουίς Γκόμες, ποὺ σπούδαζε σὲ μιὰ προπαρασκευαστικὴ σχολή, τὸ πιὸ μικρὸ μέλος τῆς CNH ('Εθνικὸ Ἀπεργιακὸ Συμβούλιο). "Εχεις ξεπεράσει τὰ ἔξηντα ἢν ἥσουν τότε πάνω ἀπὸ εἰκοσιπέντε. Πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι εἴμαστε μιὰ γενιὰ φθαρμένη ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. "Ομως εἶδα ἔκατοντάδες βετεράνους στήν πρόσφατη μεγάλη μάχη στήν Πρωτεύουσα του Μεξικοῦ, στὶς κατασκηνώσεις ἐναντίον

τῆς ἐκλογικῆς ἀπάτης τὸν Αὔγουστο-Σεπτέμβριο τοῦ περασμένου χρόνου. "Οχι πιὰ νέους, ἀλλὰ μάχιμους.

"Ἔχουν περάσει σαράντα χρόνια, μὰ δὲν ξεχνᾶμε, εἶναι σὰν νὰ τὸ ἔχουμε γραμμένο στὸ DNA μας. Καὶ αὐτὸ τὸ «Δὲν Ξεχνᾶμε» κοινωνικοποιεῖται. Τὸ «Δὲν Ξεχνᾶμε» εἶναι ἐθνικὴ κληρονομιά. Δὲν ξεχνοῦν οἱ μισὸ ἔκατομμύριο φοιτητὲς ποὺ ἔζησαν τὸ κίνημα, δὲν τὸ ξεχνάει οὕτε ἡ ἐγγονή, ποὺ ἥρθε στὸν κόσμο ὕστερα ἀπὸ εἰκοσιτέσσερα χρόνια. Οὕτε ὁ Χοσουέ, ποὺ ἥρθε στήν Πόλη του Μεξικοῦ ὅταν τὸ φοιτητικὸ κίνημα εἶχε σβήσει. Οὕτε οἱ σημερινοὶ φοιτητὲς τῆς CCH (Σχολὴ Ἀνθρωπιστικῶν Ἐπιστημῶν) ποὺ τοὺς τὰ εἶπαν τόσο διαστρεβλωμένα, ὥστε νομίζουν ὅτι Cueto καὶ Mendiolea εἶναι ὄνόματα δρόμων ποὺ διασταυρώνονται. Καὶ μεγαλόψυχα δὲν τὸ ξεχνοῦν οἱ ἐπιζῶντες ἀπὸ τὸ κίνημα τῶν σιδηροδρομικῶν τοῦ '58-'59, ποὺ θὰ εἶχαν πολλοὺς λόγους νὰ θέλουν νὰ εἶναι ἀξέχαστη ἢ δική τους ἔνδοξη μάχη, ἢ οἱ Χαραμιγίστες (ἀντάρτικο στήν πολιτεία Μορέλος ποὺ πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸν ἀγροτικὸ ἡγέτη Rubén Jaramillo), ἢ οἱ ἡλεκτρολόγοι τῆς SUTERM ἢ οἱ δάσκαλοι τῆς Ὁαχάκα.

Γεννημένοι γιά τὴν ἥττα, ὅχι γιά παζάρια.

Τὸ '68 δὲν ξεχνιέται, εἶναι κληρονομιὰ τῶν Μεξικάνων ποὺ ἔφτιαξαν ἀπὸ τὴ μνήμη -μνήμη ἀληθινὴ ἡ ψεύτικη, γνήσια ἡ δανεικὴ- μιὰ πηγὴ περιφράνιας γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἀντίσταση. Συνοψίζω γιὰ τὸν ἑαυτό μου: δὲν ξεχνᾶμε, γιατὶ δὲν γουστάρουμε νὰ ξεχάσουμε. Δὲν θέλουμε νὰ ξεχάσουμε.

Σὲ ἄλλες χῶρες γιορτάζουν τίς νίκες, στὸ Μεξικὸ γιορτάζουμε τὴν ἔντιμη ἥττα. Στὴ χώρα τῆς κομπίνας, τοῦ δαιδαλώδους παζαριοῦ, τῆς χονδρικῆς πώλησης ὀπισθίων καὶ ψυχῶν, τῆς προδοσίας ποὺ ἔχει ἀνέβει στὸ ἐπίπεδο τῶν καλῶν τεχνῶν, τῆς ἐγκατάλειψης ἀρχῶν λόγω ἀδράνειας, ἔξαντλησης ἡ πολλῶν ἐλλειμμάτων στὸ εἰσόδημα, γιορτάζουμε τὸ ἀλύτρωτο πεῖσμα τοῦ δαρμένου ποὺ γυρίζει στὸ ρίνγκ, γιὰ πολλοστὴ φορά, γιὰ νὰ κερδίσει ἐφήμερα τὴ δόξα ἀπὸ τὸ ἀπεχθέστατο Κράτος ποὺ παίζει βρόμικο παιχνίδι. Κάποτε πρότεινα νὰ φτιάξουμε γιὰ ἔμβλημά μας ἓνα μπλουζάκι ποὺ στὸ μπροστινὸ μέρος νὰ ἔχει τὴ φράση: « Γεννηθήκαμε γιὰ νὰ χάνουμε ». Ἀλλὰ στὴν πλάτη, μὲ μεγάλα γράμματα θὰ ἔλεγε: « "Οχι

γιὰ νὰ παζαρεύουμε ». Ἡ φράση εἶχε ἐπιτυχία, ὅμως τὴν εἶχα προτείνει στοὺς φίλους μου, ποὺ δὲν ἔχουν ἰδέα πῶς νὰ τυπώσουν ἓνα μπλουζάκι.

« Ας μποῦμε ὅμως στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ἴστορίας. Ἐπὸ τὶς 123 μέρες γενικῆς φοιτητικῆς ἀπεργίας ἐναντίον τῆς κυβέρνησης τοῦ Dias Ordaz τί εἶναι αὐτὸ ποὺ μένει ἀξέχαστο, ποὺ δὲν θέλουμε νὰ τὸ ξεχάσουμε ἡ ποὺ εὐγενικὰ τὸ ἔχουμε ξεχάσει ;

Δὲν ξεχνᾶμε τὴ 2α τοῦ 'Οκτώβρη, τὴ σφαγή, τὴ σκευωρία, τὸ βρόμικο καὶ δολοφονικὸ παιχνίδι τῆς κυβέρνησης γιὰ νὰ ξεπαστρέψει τὸ κίνημα. Καὶ δὲν τὸ ξεχνᾶμε ἐπειδὴ ἥταν ἓνα ὕπουλο φέρσιμο καθαρμάτων, γιατὶ οὔτε κὰν τὸ ζευγάρι Dias Ordaz - Echeverría δὲν μπόρεσε νὰ βγεῖ μπροστὰ γιὰ νὰ καταστείλει ἀνοιχτά, ἀλλὰ ἀναγκάστηκαν νὰ στήσουν μιὰ σκευωρία. » Εφτιαξαν τὸ Τάγμα 'Ολύμπια καὶ τοὺς ἐλεύθερους σκοπευτές του, τοὺς ἔδωσαν ἐντολὲς νὰ πυροβολήσουν πάνω σ' ἓνα ἀοπλο πλῆθος, ὅπου ὑπῆρχαν πάρα πολλοὶ ἐφηβοὶ καὶ περίοικοι τοῦ Τλατελόλκο. Μάλιστα πυροβόλησαν καὶ ἐναντίον τοῦ στρατοῦ ὅταν καταλάμβανε τὴν πλατεία γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴ σφαγή (στὸν στρατιωτικὸ ἀπολο-

γισμὸ τοῦ Τλατελόλκο ὑπάρχουν δύο νεκροὶ στρατιῶτες, κάμποσοι τραυματίες καὶ ἕνας στρατηγὸς μὲ σφαίρα στὸ πόδι).

Oἱ ὁμάδες ἐργασίας

Ἄλλὰ εἶναι τραγικὸς ὑποβιβασμὸς νὰ καταδικάζουμε τὸ φοιτητικὸ κίνημα καὶ τὴ γενικὴ ἀπεργία μόνο στὴν ἀνάμνηση τῆς 2ας Ὁκτώβρη. Στὴ συλλογικὴ μνήμη ὑπάρχει ἡ 2α Ὁκτώβρη, ὅμως ὑπάρχει καὶ ἡ ἐπίθεση ποὺ ἔκαναν στὴν περιοχὴ τοῦ Σάντο Τομάς μονάδες ἀστυνομικῶν ὄπλισμένων μὲ τουφέκια, καὶ τὰ τάνκς ἀντιμέτωπα μὲ νεαροὺς ποὺ τραγουδοῦσαν τὸν Ἐθνικὸ "Τύμνο. Εἶναι καὶ οἱ καταλήψεις τῶν σχολῶν, οἱ συζητήσεις, οἱ ὁμαδικὲς ἀναγνώσεις, καὶ προπαντὸς οἱ ὁμάδες ἐργασίας, οἱ μεγάλες διαδηλώσεις, οἱ μνῆμες τῆς λαϊκῆς ἀλληλεγγύης.

Μὰ ποὺ τὴ βρῆκε τόση ὁργανωτικὴ σοφία τὸ κίνημα; Περιέργως προέκυψε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐμποδιστεῖ ὁ σχηματισμὸς συγκεντρωτικῆς ἡγεσίας,

ἡ ὁποία θὰ ξεπουληθεῖ καὶ θὰ παζαρέψει μὲ τὸ Κράτος στὰ σκοτεινά. Υπῆρχε καὶ ἡ ἐμπειρία τοῦ '66. Τὸ κίνημα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ, ὅρισε ἀνώτατη ἔξουσία τὴ συνέλευση κάθε σχολῆς. Κάθε συνέλευση ἔβγαζε τρεῖς ἀντιπροσώπους στὸ Ἐθνικὸ Ἀπεργιακὸ Συμβούλιο, τὸ CNH. Οἱ ἀντιπρόσωποι δὲν ἦταν μόνιμοι, ἡ συνέλευση μποροῦσε νὰ τοὺς ἀνακαλέσει ἀν δὲν ἀκολουθοῦσαν τὶς θέσεις τῆς πλειοψηφίας. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ ἡγεσία τοῦ κινήματος ἦταν μιὰ μεγάλη συνέλευση ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ διαλυθεῖ οὔτε μὲ ἄνωθεν ἀποφάσεις καὶ διορισμοὺς οὔτε μὲ τὴν καταστολή, γιατὶ τὰ μέλη της ἀνανεώνονταν ὅποιαδή ποτε στιγμή. Μὲ σοφία ἡ CNH ἀλλαζε συχνά, στὴ διάρκεια τοῦ κινήματος, τοὺς ἐκπροσώπους της καὶ τοὺς ὅμιλητές της. Ἀπὸ συνέλευση σὲ συνέλευση τῶν σχολῶν ἐκλεγόταν μιὰ ἀπεργιακὴ ἐπιτροπή, μὲ ἀρκετὰ ἐλαστικὴ σύνθεση, ποὺ συνήθως εἶχε περίπου δώδεκα μέλη. Στὴ βάση, τὸ κίνημα ἦταν ὄργανωμένο σὲ ὁμάδες ἐργασίας καὶ ἐπιτροπὲς ποὺ διαλύονταν ὅταν τελείωνε ἡ ἀποστολή τους. Οἱ ὁμάδες ἐργασίας ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἄτομα μὲ συναφῆ ἐνδιαφέροντα, ἦταν μικρὲς συνήθως, ἐφτὰ ἡ ὁχτὼ

σύντροφοι. "Αλλοτε πάλι ήταν τεράστιες, είκοσι ή τριάντα άτομα ποὺ ἔκαναν ὅ,τι ήθελαν, κυρίως στήν προπαγάνδα. Χιλιάδες όμαδες ἔβγαιναν στοὺς δρόμους κάθε μέρα. "Ισως ήταν ή μοναδικὴ στιγμὴ στήν 'Ιστορία ποὺ ή ἄμεση προπαγάνδα κατόρθωσε νὰ νικήσει τὴν τεράστια ἵσχυ τοῦ μονοπωλίου τῶν μέσων ἐνημέρωσης, ποὺ εἶχε βάλει σὲ ἐφαρμογὴ ή ἔξουσία καὶ τὸ ἔστησε μπροστά μας σὰν νὰ ήταν τὸ Τεῖχος τοῦ Βερολίνου.

Δυστυχῶς ή συνέλευση δὲν περιελάμβανε οὔτε καθηγητὲς οὔτε ἐργαζόμενους, κι αὐτοὶ ὑποχρεώθηκαν νὰ βροῦν τοὺς δικούς τους τρόπους ὄργανωσης μέσα στὸ κίνημα. Ή ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ καθηγητὲς ποὺ συμμετεῖχαν, ἐντάχθηκαν στὸ κίνημα ἀργὰ καὶ κάτω ἀπὸ τρομακτικὲς πιέσεις.

Στοὺς μύθους δὲν ρίχνουμε χῶμα, δὲν τοὺς θάβουμε μὲ κριτική. Εἴμαστε πολὺ μεγαλόψυχοι ὅταν στρεφόμαστε πρὸς τὸ παρελθόν μας, ξεχνᾶμε τὸν σεχταρισμὸ ποὺ εἶχαμε κληρονομήσει ἀπὸ τὴν παλιὰ 'Αριστερὰ καὶ τὶς ἀνόητες συγκρούσεις μεταξὺ τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τοῦ κινήματος, ποὺ ἀν τὶς δεῖς στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, εἶχαν

νόημα καὶ αἰτία, καὶ οἱ δύο. Ξεχνᾶμε τὴ φτώχεια τῆς πολιτικῆς γλώσσας μας. Λές καὶ στοὺς σχιζοφρενικοὺς ἐγκεφάλους μας δὲν ἐπιτρεπόταν στὸ μέρος ποὺ περιεῖχε τὸν Cortázar, τὴν πρόζα τοῦ Τσὲ στὰ « Pasajes »... ή τὰ ποιήματα τοῦ Benedetti, νὰ φτάσει στήν ἄλλη πλευρὰ τοῦ μυαλοῦ ὅπου βρίζαμε τὸν Δίας Ὁρδᾶς καὶ τὰ σκυλιά του. Ξεχνᾶμε τὸ ἀνιαρὸ χάος τῶν συνελεύσεων ποὺ ήταν ἀτέρμονες, τὰ αἰώνια τσιτάτα, τὸ διάλογο κουφῶν. "Ομως ή δημοκρατία εἶναι ἄτιμη ὅταν μιλοῦν αὐτοὶ ποὺ τότε δὲν μιλοῦσαν. Λέγαμε γιὰ ἔναν σύντροφο ὅτι ήταν σκέτο ποίημα τοῦ Miguel Hernández ποὺ « ἄμα ἀρχίσει δὲν λέει νὰ τελειώσει », θυμίζοντας τὸ Rayo (Κεραυνός) τοῦ Μιγκέλ, καὶ δὲν ήταν ὁ μόνος. Εὐτυχῶς ποὺ θυμόμαστε ὅτι οἱ μανάβηδες στὶς λαϊκὲς ἀγορὲς μᾶς χάριζαν σακιὰ πατάτες, θυμόμαστε τὰ χειροκροτήματα στὶς πύλες τῶν ἐργοστασίων, τὴν ὑπέροχη ἀλληλεγγύη τῶν δασκάλων τῆς πρωτοβάθμιας ποὺ ἔπαιρναν μεγάλο ρίσκο, τὴν αὐταπάρνηση, τὴ μεγαλοψυχία, τὸ κέφι γιὰ νὰ συγκρουστοῦμε μὲ τὸν ὄλοκληρωτισμὸ τοῦ PRI. Τὸ '68 ήταν ή ἀρχή, ἀπὸ ἔκει προερχόμαστε. Μιὰ γενιὰ δείχνει θέληση νὰ

ἀλλάξει αὐτὴ τὴ χώρα. Εἶναι ἡ μεξικανοποίηση τῶν παιδιῶν τῆς μεσαίας τάξης ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀνάκτηση τοῦ Ἐθνικοῦ "Τύμου. Καὶ τὸ δείχνει μὲ τὴ λαϊκὴ κινητοποίηση, μὲ τὴν ἐμπειρία τῆς αὐτοδιαχείρισης, τὴν ἀνακάλυψη τῆς πόλης καὶ τῶν ἀχανῶν δρίων της, μὲ τὴν πολιτιστικὴ ἐπανάσταση καὶ προπαντὸς μὲ μιὰ δέσμευση πρὸς τὸ μέλλον.

Ἄπο ἐκεῖ καὶ πέρα χιλιάδες ἀπὸ ἔμπεις ξεχύθηκαν στὴν κοινωνία γιὰ νὰ δημιουργήσουν καὶ νὰ συμμετάσχουν στὴ δημιουργία δημοκρατικῶν συνδικαλιστικῶν κινημάτων, ἀγροτικῶν, λαϊκῶν, πολιτιστικῶν, ἐπαγγελματικῶν ὄργανώσεων.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ξεχαστεῖ;

Στὸ τέλος μιᾶς ἀπὸ αὐτὲς τὶς ὁμιλίες, μιὰ γυναικα μὲ ρωτάει : « Καὶ ὁ φόβος ; Δὲν φοβόσαστε ; »

Πολύ, τῆς ἀπαντάω. "Οπως ἀκριβῶς καὶ τώρα. "Ομως οἱ χιλιάδες ποὺ ἥταν δίπλα σου, σὲ ἀγαποῦσαν τόσο καὶ σὲ προστάτευαν καὶ σου ἔδιωχναν τὴν τάση νὰ τὸ βάλεις στὰ πόδια.

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ : Μὲ ρωτάει καὶ ἡ κόρη μου ποιοί

ἥταν ὁ Μεντιολέα καὶ ὁ Κουέτο καὶ γιατί δὲν διασταυρώνονταν. Πρέπει νὰ γίνω παιδαγωγικὸς καὶ νὰ τῆς ἐξηγήσω ὅτι δὲν διασταυρώνονταν, κυρίως ἐπειδὴ δὲν ἥταν δρόμοι. ⁷ Ήταν οἱ ἐπικεφαλῆς τῆς Ἀστυνομίας τῆς Πόλης τοῦ Μεξικοῦ, καὶ ζητούσαμε τὴν παραίτησή τους στὸ πρόγραμμα τῶν ἔξι σημείων, ποὺ ἥταν ἡ σημαία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος. Καὶ εἰλικρινὰ ἐλπίζω νὰ μὴν κερδίσει ποτὲ τὸ PAN τὶς ἐκλογὲς στὴν Πόλη τοῦ Μεξικοῦ, μὴν τύχει καὶ κάποια μέρα διασταυρωθοῦν πράγματι ὁ Μεντιολέα καὶ ὁ Κουέτο.